

บทที่ 3

นิยามศัพท์และแนวคิดทฤษฎีเพื่อการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามสนธิสัญญา ระหว่างประเทศและมาตรการกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเทศอินเดีย

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการปกป้องและคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับระหว่างประเทศนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆเพื่อเป็นการสนับสนุนเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทราบถึงเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้อย่างครอบคลุมซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.1 ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพเพื่อรับรองความเป็นประธานแห่งสิทธิของชุมชน

ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพ (organic theory) หรือที่เรียกว่า corporation theory) ถือเป็นทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นนิติบุคคล ทฤษฎีดังกล่าวนี้ถูกค้นพบขึ้นโดยนักกฎหมายชาวเยอรมันที่มีชื่อว่า Otto Frindrich von Gierke โดยเป็นนักทฤษฎีกลุ่มสำนักประวัติศาสตร์ของกฎหมายของประเทศเยอรมนีซึ่ง Gierke ได้ทำการศึกษาถึงการรวมตัวและการรวมกลุ่มทางสังคมชาวเยอรมันรวมถึงมีการเสนอให้มีการแยกกฎหมายสาธารณะออกจากกฎหมายเอกชน นอกจากนี้ Gierke ได้มีการนำเสนอผลงานเกี่ยวกับร่างประมวลกฎหมายเยอรมันโดยเพิ่มองค์ประกอบที่สำคัญของกฎหมายโรมันเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายเยอรมันด้วยการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้ประมวลกฎหมายนี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับชาวเยอรมัน¹

ในวงการนิติศาสตร์ในปัจจุบันนี้ได้มีการศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลอย่างต่อเนื่องโดยนักกฎหมายได้มีความพยายามอย่างยิ่งในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับนิติบุคคลมีการแสดงให้เห็นว่านิติบุคคลดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นบุคคลไม่ใช่นิติบุคคลที่ถูกสมมุติขึ้นตามกฎหมายจึงทำให้เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิติบุคคล 2 ทฤษฎีด้วยกันคือ ทฤษฎีแรก คือ ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพ หรือที่เรียกว่าทฤษฎีว่าด้วยตัวตนของชุมชน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญมีการรับรองว่าโดยลำพังแล้วชุมชนย่อมถือว่ามีสภาพความเป็นบุคคลโดยตัวเองอีกทั้งชุมชนย่อมมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งทฤษฎีนี้ได้ถูกนำมาใช้เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวด้วย ส่วนทฤษฎีที่สอง คือ ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสมมุติ (fiction Theory) โดยจะอยู่ภายใต้แนวความคิดที่ว่าจะต้องมีกฎหมายให้การรับรองกลุ่มบุคคล

¹ Encyclopedia Britanmica, "Otto Friedrich von Gierke," Accessed 21 May,2013 <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/233358/Otto-Friedrich-von-Gierke>

เท่านั้นจึงจะถือว่ามีสภาพบุคคลและส่วนบุคคลธรรมดาจะต้องมีสภาพบุคคลตามความเป็นจริงเท่านั้น จึงจะถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพนั้นจะมีการให้ความสำคัญต่อความเป็นกลุ่มของบุคคล กลุ่มบุคคลดังกล่าวเกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นองค์กร โดยเป็นองค์กรหรือนิติบุคคลที่เกิดขึ้นและมีอยู่จริงอีกทั้งผู้แทนของนิติบุคคลนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของนิติบุคคล นิติบุคคลและบุคคลธรรมดาสถานะจึงเท่าเทียมกันไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด อีกทั้งนิติบุคคลไม่ใช่เป็นเพียงบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นตามกฎหมาย²

ในขณะเดียวกัน Gierke ได้มีความเห็นว่ากลุ่มบุคคลนี้เมื่อมีสภาพความเป็นบุคคลแล้วย่อมมีสิทธิหน้าที่ในตัวของตนเอง อีกทั้งมองว่ากลุ่มบุคคลถือเป็นปัจจัยในการปกครองท้องถิ่นจนถึงระดับรัฐที่มีความสำคัญ การใช้สิทธิใดๆทางกฎหมายของกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้มีสิทธิและหน้าที่ดังกล่าวสามารถกระทำได้ผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคล ความรับผิดชอบของตัวแทนย่อมไม่อาจแยกออกจากตัวการหรือกลุ่มบุคคลได้โดยตัวการย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผลประโยชน์ที่ตนได้รับมาทั้งสิ้น ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้อาจจะเป็นคณะบุคคล ชุมชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปแบบอื่นๆก็ได้ ด้วยเหตุนี้นอกจากบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลแล้วรวมไปถึงชุมชนซึ่งถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีตัวตนและมีความสามารถการใช้สิทธิรวมทั้งชุมชนยังสามารถเป็นผู้รับผิดชอบได้ตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลจึงสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้ตามกฎหมายทั้งในด้านของทรัพย์สิน การครอบครอง การโอนการครอบครองและด้านอื่นๆ เป็นต้น³

ในอีกด้านหนึ่ง Gierke ได้มีความเห็นซึ่งแตกต่างไปจาก Savigny ซึ่งเป็นนักกฎหมายชาวเยอรมันชาติเดียวกันเกี่ยวกับประเด็นในเรื่องตัวตนของนิติบุคคล โดยทาง Savigny ได้นำเสนอทฤษฎีที่เรียกว่า นิติบุคคลโดยสมมติ (fiction theory) หมายความว่า กลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลก็คือบุคคลหรือกองทรัพย์สินที่มีหรือรวมอยู่ร่วมกัน ซึ่งโดยหลักแล้วนิติบุคคลไม่มีตัวตน ความเป็นมนุษย์เพียงแต่กฎหมายได้สมมติให้แยกบุคคลออกจากบุคคลธรรมดา โดยกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลเกิดขึ้นโดยความรู้และด้วยอำนาจของกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันกฎหมายได้มีการกำหนดการสิ้นสุดของสภาพการเป็นนิติบุคคลเมื่อใดก็ได้มีผลเท่ากับว่าแนวคิดทฤษฎีของ Savigny

² ตูล เมฆยง, กฎหมายแพ่ง 1, (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554), น.6.

³ กิตติศักดิ์ ปรกติ, สิทธิของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน, (กรุงเทพ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2550), น.23-24.

ปฏิเสธความมีตัวตนของชุมชนหรือกลุ่มบุคคลทั้งที่ในกฎหมายโรมันได้มีการรับรู้ถึงความเป็นผู้ทรงสิทธิของชุมชนหรือกลุ่มบุคคลมาก่อนหน้านี้แล้วก็ตาม⁴

พร้อมกันนี้ Gierke ยังค้นพบว่าชุมชนชาวเยอรมันนั้นมีความเป็นตัวตนของตนเองแสดงออกมาผ่านทางวัฒนธรรมประเพณีในรูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย เช่น ชุมชนชาวนา ชุมชนช่างฝีมือ เป็นต้น ซึ่งมุมมองของ Gierke นั้นเกิดจากการศึกษาข้อมูลของกฎหมายโรมันควบคู่กับวิถีชีวิตของชาวเยอรมัน อีกทั้ง Gierke ยังได้อธิบายว่าภายในโครงสร้างของกฎหมายโรมันตัวตนของบุคคลจะมีได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลโดยสมมุติขึ้น กล่าวคือ ในทางกฎหมายโรมันบุคคลย่อมเกิดสิทธิและมีความสามารถในทางกฎหมายทันทีโดยอัตโนมัตินับแต่มีสภาพบุคคลและสิ้นสุดความเป็นสภาพบุคคลก็ต่อเมื่อถึงแก่ความตาย ในขณะเดียวกันกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลตามกฎหมายโรมันก็คือคณะบุคคลหรือสถาบันหรือหน่วยงาน เช่น เมืองหรือสำนักที่อยู่ร่วมกันด้วยจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน ซึ่งกฎหมายให้การรับรองถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายทั้งสิทธิของคณะบุคคลถือเป็นข้อยกเว้นตามกฎหมายโรมันภายใต้หลักกฎหมายที่ว่า”สภาพของคณะบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องแต่สามารถรับรู้ได้ด้วยสติปัญญา “(no men intellectual et res incorporabilis)⁵

คณะบุคคลตามกฎหมายโรมัน ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างรอบด้านแล้วสามารถแบ่งคณะบุคคลออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ คณะบุคคลประเภทองค์กรทรัพย์สินหรือชุมชนหรือสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการเฉพาะ เช่น สถาบันทางศาสนาที่เรียกว่า universitas ประเภทที่สองคือ หุ่นส่วนหรือ socitas ได้แก่คณะบุคคลที่ไม่มีสภาพบุคคลแยกออกจากสมาชิก ซึ่งสิทธิดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นสิทธิดั้งเดิมตามกฎหมายโรมันที่ให้คณะบุคคลมีสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเองและสิทธิเช่นว่านี้ยังได้ตกทอดไปสู่ชุมชนชาวเยอรมัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกฎหมายบ้านเมืองไม่ได้มีการรับรองถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลก็ตาม แต่เนื่องจากชุมชนต่างๆในประเทศเยอรมนีได้มีการรับรองถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลดังกล่าวแม้ว่ากลุ่มบุคคลเช่นว่านี้จะไม่ใช่นิติบุคคลตามกฎหมายบ้านเมืองก็ตาม เช่น ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เป็นต้น แต่กลุ่มบุคคลในประเทศเยอรมนีดังกล่าวยังคงมีสิทธิหน้าที่ในทรัพย์สินเช่นในอดีตเช่นเดิม⁶

⁴ ชัยนันท์ งามขจรกุลกิจ, “ทฤษฎีว่าด้วยนิติบุคคลและความเป็นนิติบุคคลของบริษัทจำกัด”, วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ נדא, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 น.50, (มกราคม ถึง มีนาคม 2541).

⁵ กิตติศักดิ์ ปรกติ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3, น.23-24.

⁶ เพ็งอ้าง, น.27.

ในมุมมองของ Savigny อธิบายได้ว่าเมื่อกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลไม่มีตัวตนย่อมไม่สามารถกระทำการได้ด้วยตนเองและในขณะเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิใดๆตามกฎหมาย อีกทั้งการกระทำของนิติบุคคลกระทำได้โดยผ่านผู้แทนของนิติบุคคล ซึ่งความรับผิดชอบถึงผลประโยชน์ที่นิติบุคคลกับผู้แทนนั้นได้รับมาสามารถแยกออกจากกันได้ ความรับผิดชอบของนิติบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อผู้แทนของนิติบุคคลกระทำการภายในขอบวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งของนิติบุคคล ประกอบกับความรับผิดชอบในทางอาญาและการละเมิดนั้นจะต้องเกิดจากเจตนาร้าย (mens rea) เป็นสำคัญ ซึ่งเมื่อนิติบุคคลไม่มีความเป็นตัวตน ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถมีเจตนาได้ในตัวของตนเอง ย่อมไม่อาจที่จะกระทำความผิดหรือมีความรับผิดชอบใดๆทั้งในทางอาญาและในทางละเมิดได้⁷

นอกจากนี้ Gierke ยังได้คัดค้านโต้แย้งทฤษฎีนิติบุคคลโดยสมมุติ (Fiction theory) อีกทั้งยังคัดค้านการส่งเสริมอำนาจอธิปไตยของรัฐใหม่ ซึ่งนักปรัชญาหลายๆคนได้มีการเสนอทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยแนวคิดดังกล่าวต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่นของรัฐชาติ อีกทั้งแนวคิดดังกล่าวมุ่งส่งเสริมการผูกขาดอำนาจของขุนนางและกษัตริย์ในด้านทรัพย์สินพร้อมกับปฏิเสธความเป็นตัวตนของกลุ่มบุคคลถึงแม้ว่ากลุ่มบุคคลจะเคยมีสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายโรมันก็ตาม แต่กฎหมายในยุคนี้ยอมรับเพียงกลุ่มบุคคลที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายส่วนบุคคลอื่นกลับไม่มีสิทธิใดๆตามกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายสมัยใหม่จึงเป็นการรับรองสิทธิของปัจเจกชน เช่น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง เป็นต้น⁸

ดังนั้นทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพถือเป็นทฤษฎีที่ยืนยันว่าชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์หรือมีความสัมพันธ์ทางสังคมสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิได้ ชุมชนหรือกลุ่มบุคคลสามารถกระทำการใดๆได้ด้วยตนเองและมีความชอบธรรมต่อการใช้สิทธิเหนือทรัพย์สินได้ โดยสิทธิของชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นพร้อมความเป็นชุมชน ความสามารถในทางกฎหมายย่อมเกิดขึ้นทันทีโดยอัตโนมัติเหมือนเช่นบุคคลธรรมดาเพื่อการใช้สิทธิต่างๆได้ตามกฎหมาย อีกทั้งมีสิทธิและหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ไม่ต้องจดทะเบียนตามกฎหมายในการยืนยันถึงสภาพความเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลเนื่องจากชุมชนย่อมมีสภาพบุคคลโดยสมบูรณ์ ซึ่งชุมชนหรือกลุ่มบุคคลย่อมมีตัวตนและมีสิทธิอยู่จริงตามสภาพในการใช้สิทธิตามกฎหมายด้วยตนเอง

⁷ เฟิ่งอ๋าง, น.23-26

⁸ เฟิ่งอ๋าง, น.23-26

3.1.2 ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้น

ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นหรือทฤษฎีค่าใช้จ่ายในการสืบค้นเป็นผลงานของนักเศรษฐศาสตร์และนักกฎหมายที่มีชื่อว่า William Landes⁹ และ Richard Posner¹⁰ โดยเป็นทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งนักกฎหมายทั้งสองได้เสนอทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับเครื่องหมายการค้าเนื่องจากเครื่องหมายการค้านั้นมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศอีกทั้งเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายของประชาชนผู้บริโภค ซึ่งต่อมานักกฎหมายและศาลของประเทศต่างได้ให้การยอมรับถึงทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามแม้ว่าทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะไม่ได้มีการกล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ก็ตาม โดยทฤษฎีดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเพียงเพื่ออธิบายความสำคัญของเครื่องหมายการค้าเท่านั้น แต่เนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้าต่างมีความคล้ายคลึงกันในการช่วยให้ประชาชนผู้บริโภคสามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างของสินค้าที่มีลักษณะหรือชนิดเดียวกันได้อย่างชัดเจน อีกทั้งทฤษฎีดังกล่าวยังสามารถสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของเครื่องหมายการค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อตลาดของสินค้าได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสามารถนำทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นมาปรับใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เช่นเดียวกัน¹¹

ในมุมมองของ William Landes และ Richard Posner ซึ่งเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นมีเจตนารมณ์ร่วมกันในการอธิบายถึงพฤติกรรมของประชาชนผู้บริโภคจากรายบุคคลไปถึงพฤติกรรมของกลุ่มบุคคล โดยทฤษฎีดังกล่าวนี้ต้องมีความชัดเจนปราศจากความคลุมเครือในแง่ที่ว่าเมื่อผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าโดยใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจค่าใช้จ่ายผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้านั้นย่อมลดลง ในขณะที่เดียวกันการนำเสนอผลงานดังกล่าวซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นยังมุ่งสนับสนุนในการใช้เครื่องหมายการค้า อีกทั้งผลงานทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นยังได้มีการอธิบายถึงอิทธิพลของประโยชน์ของเครื่องหมายการค้า การลดค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการและผู้บริโภคพร้อมทั้งยืนยันว่าเครื่องหมายการค้ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม โดยทฤษฎีดังกล่าวปรากฏอยู่ในวารสารและ

⁹ Landes เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสอนกฎหมายชิคาโก้ University of Chicago Law School

¹⁰ Posner เป็นผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ประเทศสหรัฐอเมริกาและเป็นอาจารย์ในโรงเรียนสอนกฎหมาย

¹¹ Stacey L. Dogan and Mark A. Lemley, Trademark Law and Theory A Handbook of Contemporary Research, (UK : Edward Elgar Publishing, Lnc.,2008), p.65.

บทความหลายฉบับ เช่น Economic Analysis of Law หรือ The Economic of Justice เป็นต้น¹²

ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะมีการนำเสนอในแง่ของการอธิบายกลวิธีในการตัดสินใจและพฤติกรรมของผู้บริโภคทางเศรษฐศาสตร์ในระดับจุลภาคและมหภาค ซึ่งเมื่อทฤษฎีดังกล่าวได้ถูกค้นพบและมีการนำเสนอขึ้น บรรดานักกฎหมายและนักเศรษฐศาสตร์ต่างให้การยอมรับในการใช้ทฤษฎีดังกล่าว ส่วนทฤษฎีนี้ในสาขานิติศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญามีการนำเสนอว่าเครื่องหมายการค้านั้นมีคุณค่ามากกว่าตัวสินค้าของผู้ประกอบการอีกทั้งเครื่องหมายการค้าถือเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง เครื่องหมายการค้าจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสินค้าทางอุตสาหกรรมที่ทรงคุณค่าในทางเศรษฐกิจและในขณะที่เมื่อสินค้าภายใต้เครื่องหมายการค้าเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคแล้วผู้ประกอบการย่อมได้รับผลกำไรจากการขายสินค้าเป็นจำนวนมากโดยเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการลดน้อยลง แต่หากสินค้านั้นไม่มีเครื่องหมายการค้าใดๆที่บ่งบอกแสดงถึงตัวสินค้า สินค้าเช่นนี้ย่อมไม่ได้รับการยอมรับในหมู่ของผู้บริโภคเนื่องจากการขายสินค้าของผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจเลือกสรรของกลุ่มผู้บริโภคด้วยเป็นปัจจัยหลัก จึงสมควรให้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเข้าไปปกป้องเครื่องหมายการค้าดังกล่าว¹³

ในด้านของ Willam Landes และ Richard Posner ได้แสดงเนื้อหาของทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นว่าเครื่องหมายการค้ามีความสำคัญ โดยเครื่องหมายการค้าดังกล่าวประกอบขึ้นจากเครื่องหมาย ชื่อ สัญลักษณ์ ชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประกอบกัน ในรูปของเครื่องหมายการค้า ผู้บริโภคและผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้า ในการแยกแยะสินค้าประเภทเดียวกัน ส่วนผู้บริโภคสามารถรับรู้ถึงแหล่งที่มาของผู้ผลิตผ่านทางเครื่องหมายการค้าได้ประกอบกับ Willam Landes และ Richard Posner ได้อธิบายบทบาทสำคัญ ในประเด็นของเครื่องหมายการค้าผ่านทางทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นไว้ว่า¹⁴ การประกอบการ ในด้านการค้าขายสินค้าในท้องตลาดจะมีความเกี่ยวข้องกับสินค้าอยู่ 2 ประเภท คือ สินค้าที่บริโภค สามารถทดลองใช้ได้ก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและสินค้าที่ผู้บริโภคไม่สามารถทดลองใช้ได้ก่อน การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า โดยสินค้านี้มีส่วนสัมพันธ์อย่างสำคัญต่อการใช้เครื่องหมายการค้า กล่าวคือ

¹² *Ibid*, p.124

¹³ Stacey L. Dogan and Mark A. Lemley, *supra* note 10, p.65.

¹⁴ จักรกฤษณ์ ควรพจน์, กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการส่งเสริมการส่งออก และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551), น 35.

กรณีแรก สินค้าที่ผู้บริโภคสามารถทดลองใช้ได้ก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ประสบการณ์โดยตรงของผู้บริโภคจะมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า เมื่อผู้บริโภคทดลองใช้สินค้าแล้วเกิดความพึงพอใจจึงตกลงใจในการเลือกซื้อสินค้านั้น กรณีเช่นนี้บทบาทของเครื่องหมายการค้าในกรณีดังกล่าวจะไม่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของผู้บริโภคแต่อย่างใด ตัวอย่างสินค้าในกลุ่มนี้เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ เครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น

กรณีที่สอง สินค้าที่ผู้บริโภคไม่สามารถทดลองใช้ได้ก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าเนื่องจากสินค้ากลุ่มนี้จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสินค้ากลุ่มอื่น การบริโภคสินค้าเช่นนี้ย่อมทำให้ประมาณ จำนวน คุณค่าของสินค้าลดลงในทันที การทดลองใช้สินค้าเช่นนี้จึงไม่อาจกระทำได้ ตัวอย่างสินค้าเช่น พืช ผัก ผลไม้ ข้าว อาหาร เป็นต้น วิธีการทั่วไปที่ผู้บริโภคจะได้รับสินค้าที่มีคุณภาพก็คือผู้บริโภคจะต้องซื้อสินค้าแล้วนำกลับไปทดลองใช้ หากสินค้านั้นมีคุณภาพตรงต่อความต้องการแล้ว ในภายหลังผู้บริโภคจึงกลับไปซื้อสินค้าจากผู้ผลิตรายนั้นอีก

วิธีการบริโภคดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นอย่างมากเนื่องจากว่าผู้บริโภคจะได้สินค้าที่ตรงต่อความต้องการนั้น จะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากจนกว่าจะได้สินค้าที่พึงพอใจ โดยทาง Willam Landes และ Richard Posner ได้มีความเห็นในการแก้ปัญหาดังกล่าวว่า เครื่องหมายการค้าสามารถแก้ปัญหา คือ ผู้บริโภคสามารถเลือกสินค้ากลุ่มนี้โดยอาศัยชื่อเสียงภายใต้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวได้ทันที จากการที่มีผู้บริภครายอื่นๆ ได้เลือกทดลองใช้สินค้าซึ่งไม่ต้องใช้ประสบการณ์โดยตรงของผู้บริภคนั้นเอง กรณีเช่นนี้ผู้บริภคย่อมได้รับประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระยะเวลาที่สูญหายไปหรือต้นทุนค่าใช้จ่ายในการสืบค้นสินค้าจึงมีผลเท่ากับว่าผู้บริภคสามารถจำแนกแยกแยะรายละเอียดของสินค้าตามความต้องการของตนได้อย่างถูกต้องไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ในอดีตของตนมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าเหมือนแต่เดิมผู้บริภคสามารถได้รับประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าได้ในทันที

ด้วยเหตุนี้ William Landes และ Richard Posner จึงสรุปได้ว่าเครื่องหมายการค้ามีส่วนช่วยในการตัดสินใจของผู้บริโภค เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการสืบค้นสินค้าและระยะเวลาในการเลือกสินค้าลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทที่ไม่สามารถทดลองใช้สินค้าก่อนการเลือกซื้อได้ เพราะเครื่องหมายการค้าย่อมสะท้อนถึงข้อมูลคุณภาพของสินค้าอยู่ในตัว ซึ่งผู้บริภครายอื่นอาจบริโภคสินค้านั้นมาก่อนแล้ว ในสภาพการณ์เช่นนี้ผู้ประกอบการต้องการจะต้องเร่งพัฒนามาตรฐานคุณภาพของสินค้าเพื่อให้สินค้านั้นได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคอาจจะ

กระทำโดยส่งเสริมการตลาดเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าและท้ายที่สุดจากทฤษฎีดังกล่าวนี้ผู้บริโภคเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากข้อมูลของสินค้าทำให้สามารถเลือกซื้อสินค้าโดยต้นทุนที่น้อยลง¹⁵

Willam Landes และ Richard Posner ได้สรุปว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นมีทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภคโดยประโยชน์ที่ได้รับนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ในแง่ของผู้บริโภคที่ได้รับประโยชน์จากเครื่องหมายการค้า คือ ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีคุณภาพและตรงต่อความต้องการของตนด้วยค่าใช้จ่ายที่มีจำนวนน้อยลงการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของเครื่องหมายการค้าซึ่งผู้บริโภคไม่ต้องทำการวิเคราะห์อย่างรอบคอบก่อนการบริโภคสินค้านั้น

ประโยชน์ของเครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบการนั้น เครื่องหมายการค้าย่อมลดต้นทุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพียงแต่ผู้ประกอบการต้องจะต้องรักษาและพัฒนาคุณภาพของสินค้าอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเครื่องหมายการค้ายังทำหน้าที่เพื่อป้องกันคู่แข่งในด้านการค้าหากผู้ประกอบการค้ารายอื่นๆขายสินค้าชนิดเดียวกันกับตน ป้องกันส่วนแบ่งทางการตลาดในสินค้าของตนและในขณะเดียวกันจะต้องรักษามาตรฐานของสินค้าให้มีความน่าเชื่อถือภายใต้เครื่องหมายการค้าเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าทางการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการ¹⁶

ถึงแม้ว่าทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะมีประโยชน์อย่างมากก็ตามแต่ในขณะเดียวกันทฤษฎีดังกล่าวยังมีข้อจำกัดอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นอาจก่อให้เกิดการแข่งขันไม่เป็นธรรมและสร้างการผูกขาดในตลาดการค้า ซึ่งเมื่อสินค้าได้มีการพัฒนาจนเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูงหรือที่เรียกว่า “สินค้าที่มีคุณภาพสูง” (premium product) โดยผู้บริโภคให้ความเชื่อถือเกี่ยวกับสินค้าในกรณีเช่นนี้ผู้ประกอบการรายอื่นในสินค้าประเภทเดียวกันย่อมเกิดอุปสรรคในการนำสินค้าเข้าสู่ตลาดผู้บริโภค ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ของทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมก็ตามเนื่องจาก “สินค้าที่มีคุณภาพสูง”(premium product) ยังคงผูกขาดในตลาดของผู้บริโภคพร้อมกับสร้างรายได้จำนวนมากแก่ผู้ประกอบการ

ประการที่สอง แนวคิดของนักปรัชญาเกี่ยวกับทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นสินค้าส่วนใหญ่มีการผลิตออกสู่ตลาดสินค้าเป็นจำนวนมาก โดยเป็นสินค้าภาคอุตสาหกรรมซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์สินค้านี้ดังกล่าวสามารถนำสินค้าอย่างอื่นมาทดแทนกันได้ เนื่องจากเป็นสินค้าธรรมดาหากว่าสินค้านี้มีราคาสูงขึ้น แต่สินค้าที่คล้ายกันมีราคาต่ำกว่า เช่น หากไข่ไก่มีราคาสูงกว่าไข่เป็ดสามารถนำไข่เป็ดมาทดแทนให้แก่ผู้บริโภคได้ ในขณะที่การใช้ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการ

¹⁵ Stacey L. Dogan and Mark A. Lamley, *supra* note 187, pp.65-66.

¹⁶ *Ibid*, p.66

สืบค้นอาจจะไม่สอดคล้องกับสินค้าตามประเพณีวัฒนธรรม สินค้ากลุ่มนี้ถูกผลิตขึ้นตามความมุ่งหมายของชุมชนเพราะว่าสินค้ากลุ่มนี้ไม่ใช่สินค้าธรรมดา ทฤษฎีดังกล่าวนี้จึงไม่สามารถอธิบายแง่มุมดังกล่าวได้เลย

ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจึงมีความเหมาะสมต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยเป็นการอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของกลุ่มบุคคลผู้บริโภคซึ่งอาศัยเครื่องหมายการค้าอีกทั้งต้องการชี้ให้เห็นว่าเครื่องหมายการค้านั้นมีมูลค่าในตัวเองและแยกออกจากสินค้าตัว เพราะฉะนั้นการปกป้องและการใช้ประโยชน์จากเครื่องหมายการค้าจึงเป็นประโยชน์ต่อทางธุรกิจอีกทั้งหน้าที่หลักของเครื่องหมายการค้าก็คือการทำหน้าที่จำแนกแยกแยะสินค้าประเภทเดียวกันของผู้ผลิตรายหนึ่งออกจากผู้ผลิตรายอื่นๆ การตัดสินใจของผู้บริโภคที่อาศัยประสบการณ์และอาศัยการบริโภคจากผู้บริโภครายอื่นข้อมูล สามารถกระทำได้โดยผ่านระบบเครื่องหมายการค้า

นอกจากนี้ทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจึงมีประโยชน์ในการอธิบายอิทธิพลของเครื่องหมายการค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะสินค้า ซึ่งสินค้าถูกผลิตขึ้นในอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมเชิงเดี่ยวสินค้าที่ผลิตขึ้นมีจำนวนมากและเหมือนกัน อีกทั้งทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายถึงบทบาทสำคัญของเครื่องหมายการค้าในแง่เศรษฐศาสตร์และกฎหมายเครื่องหมายการค้าอีกด้วย

ดังนั้นทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจึงเป็นทฤษฎีที่ยืนยันถึงประโยชน์จากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าอาหารหรือสินค้าใดก็ตามโดยอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจบริโภคสินค้า ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีหลายบุคคลเริ่มตั้งแต่เจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จนถึงผู้บริโภคและผู้ประกอบการ แม้ว่าทฤษฎีลดค่าใช้จ่ายในการสืบค้นจะเป็นการผูกขาดในตลาดของสินค้าก็ตามรวมถึงทำให้การขาดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆก็ตาม แต่ประโยชน์ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังมีมากกว่าโทษ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนและประเทศที่กำลังพัฒนา

3.2 คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ชื่อทางภูมิศาสตร์ได้มีการนำมาใช้โดยการคิดค้นของมนุษย์เพื่อประโยชน์ในด้านการค้าและการให้บริการซึ่งทำให้คนทั่วโลกเข้าใจและทราบถึงคุณภาพ ชื่อเสียง และบริการ โดยสินค้าส่วนใหญ่ล้วนมาจากชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสินค้า อีกทั้งเมื่อการแข่งขันทางการค้าสูงขึ้นในการประกอบการโดยผู้ประกอบการดังกล่าวจึงต้องมีการพัฒนาเกี่ยวกับสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง ด้วยความสำคัญเช่นนี้จึงได้มีความพยายามที่จะหามาตรการในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยได้มีการให้คำนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้าไว้

นอกจากนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับเครื่องหมายการค้ายังถือได้ว่ามีส่วนสำคัญและมีความเหมือนกัน โดยระบบทรัพย์สินทางปัญญาทั้งสองประเภทล้วนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการจำแนกแยกแยะความแตกต่างของสินค้าต่างๆ ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จึงขอทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์คำว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ชุมชนท้องถิ่น

3.2.1 คำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์”

คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” คำดังกล่าวนี้เป็นคำที่มีปรากฏอยู่ในความตกลงทริปส์ (TRIPs) ขององค์การการค้าโลก (WTO) โดยในข้อที่ 22.1 ที่ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายถึง สิ่งบ่งชี้ที่ได้บ่งระบุถึงสินค้าว่ามีแหล่งกำเนิดในดินแดนของประเทศสมาชิกหนึ่งหรือภูมิภาคหรือท้องถิ่นในดินแดนแห่งนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะอื่นใดของสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างสำคัญอันเนื่องมาจากสินค้าได้เกิดขึ้นในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์นั้น¹⁷

ในขณะที่เดียวกันนักวิชาการได้มีการให้คำนิยามศัพท์เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกเหนือไปจากคำนิยามศัพท์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังต่อไปนี้

ดร. ธนพจน เอกโยคยะ ได้ให้นิยามศัพท์เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในมาตรา 3 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ระบุว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า “ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว” ซึ่งจากคำนิยามศัพท์ตามมาตรา 3 ดังกล่าวนี้นิยามแสดงให้เห็นว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นชื่อหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่นำมาใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และชื่อหรือสิ่งอื่นใดดังกล่าวนี้จะต้องใช้กับสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆด้วย รวมทั้งสินค้ายังต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะที่เกิดมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว¹⁸

¹⁷ ข้อ 22.1 ความตกลงทริปส์

Geographical indication are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially to its geographical origin.

¹⁸ ธนพจน เอกโยคยะ, “กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”, (การใช้ชื่อท้องถิ่นแสดงบนฉลากสินค้าเพื่อระบุแหล่งกำเนิดของสินค้า). (กรุงเทพฯ : บริษัท ทีซีซีทอยส์ จำกัด, 2547), น.33.

ด้วยประการเช่นว่านี้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นชื่อของท้องถิ่นที่ได้มีการนำมาติดหรือพิมพ์ไว้เป็นฉลากของสินค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้ผู้บริโภคทราบถึงคุณสมบัติของสินค้าที่มีความแตกต่างไปจากสินค้าอื่นๆ¹⁹ อีกทั้งเพื่อให้ผู้บริโภคสินค้านั้นได้ทราบว่าสินค้านั้นได้มีการผลิตขึ้นในพื้นที่หรือในท้องที่แห่งใด

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง คำหรือสัญลักษณ์ที่ได้มีการนำมาใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม และในขณะเดียวกันคำหรือสัญลักษณ์นั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะปรากฏอยู่ในรูปของฉลากที่ติดอยู่บนตัวสินค้า ซึ่งจะแสดงให้เห็นให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งผลิตซึ่งเป็นที่มาของสินค้าว่าสินค้านั้นมาจากพื้นที่แห่งใด นอกจากนี้ยังเป็นการรับรองถึงความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคด้วยว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มีความพิเศษที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นโดยตรงจึงถือได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจำแนกแยกแยะความแตกต่างของสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงข้อมูลของสินค้าก่อนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

3.2.2 คำนิยามศัพท์ “ชุมชนท้องถิ่น”

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวพันกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งอ้างอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้มีชีวิตที่ตีร่วมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ชุมชนท้องถิ่นนั้นเป็นการรวมกันของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหน่วยพื้นฐานของการพึ่งพาและจัดการตนเอง มีการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนทางสังคม และหน่วยจิตวิทยา วัฒนธรรม อันเป็นคุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชนโดยเกี่ยวข้องกับความอุดมการณ์ สิทธิ และอำนาจในการจัดการ

คำว่า “ชุมชนท้องถิ่น” ตามของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชนหรือกลุ่มคนที่อยู่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมนานาชาติ อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกันในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ อาทิ ท้องที่หรือพื้นที่ภายในเขตการปกครองของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือ ณ เวลาใดในท้องถิ่นหรือรวมตัวกันทำประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น²⁰

¹⁹ ธนพจน เอกโยคยะ, “คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”, (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547,) น.19.

²⁰ ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค) พ.ศ.2546. น.100.

ในขณะที่เดียวกันนี้ นักวิชาการยังได้มีการให้คำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

นงคราญ กาญจนประเสริฐ ได้อธิบายความหมายของท้องถิ่น คือ ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่สามารถกำหนดได้ว่ามีขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร หรือสิ่งต่างๆได้ว่าเป็นเท่าใด บางครั้งอาจใช้ในความหมายที่คล้ายคลึงกับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และการมองภาพรวมที่นำไปใช้ว่ามีลักษณะใด²¹

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้อธิบายความหมายของชุมชนไว้หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน (communicate) ความเป็นชุมชนอยู่ที่การร่วมกัน ความเป็นชุมชนอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆกัน เช่น ความเป็นชุมชนในครอบครัว ในที่ทำงาน ชุมชนวิชาการ ชุมชนสงฆ์ ชุมชนทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นชุมชนทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมากเพราะเป็นกลุ่มก้อนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความรัก มีการกระทำร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน²²

เสรี พรักจ้อย ได้อธิบายเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นไว้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมฐานล่างที่รากเหง้าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา การพึ่งตนเอง มีความเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ความเป็นชุมชนท้องถิ่นจึงมีความหมายมากกว่าที่จะกำหนดเด็ดขาดหรือจำเพาะเจาะจงตามเขตการปกครอง ดังเช่นการแบ่งเขตหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด แต่อาจจะหมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน²³

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น ชุมชนท้องถิ่นจึงหมายถึงความถึงกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคลที่มาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีขนาดเล็ก โดยเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคมในอาณาเขตหรือพื้นที่หรือในบริเวณที่ใกล้กัน โดยมีอุดมการณ์ เจตจำนง ความเชื่อ และวิถีชีวิต วัตถุประสงค์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งถิ่นที่อยู่ของกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันกับ

²¹ นงคราญ กาญจนประเสริฐ. “ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้โดยเทคโนโลยีชาวบ้านของประชากรในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย”, (พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิษณุโลก) พ.ศ. 2545 น.60.

²² ประเวศ วะสี ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 2. (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์) พ.ศ. 2536. น.21.

²³ เสรี พรักจ้อย. เมื่อสังคมขาดความเป็นชุมชนปัญหาจึงตามมา สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2558, จาก<http://www.thaiknowledge.org/board/boare-show>.

สภาพภูมิประเทศและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยไม่ได้จำกัดแต่เพียงเฉพาะอยู่ในเขตพื้นที่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

3.2.3 คำนิยามศัพท์ “แหล่งภูมิศาสตร์”

คำว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” นั้นจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 โดยคำว่าแหล่งภูมิศาสตร์มีความหมายว่า พื้นที่ของประเทศ เขตภูมิภาคและท้องถิ่นและให้หมายความรวมถึงทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขาหรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกัน

ทั้งนี้คำว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” ไม่ใช่คำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายโดยคงมีใช้แต่เฉพาะตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ. 2546 ภายใต้เจตนารมณ์ที่ว่า การกำหนดคำนิยามศัพท์แหล่งภูมิศาสตร์ก็เพื่อประโยชน์ของการใช้กฎหมายฉบับนี้ บรรดานักกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะไม่ต้องตีความว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับพื้นที่ภูมิศาสตร์ประเภทใด การกำหนดคำนิยามศัพท์แหล่งภูมิศาสตร์จึงเท่ากับขจัดปัญหาความคลาดเคลื่อนจากการใช้การตีความและคำนี้มีผลครอบคลุมถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นห้วย หนอง คลอง บึง แก่ง เป็นต้น

3.2.4 คำนิยามศัพท์ “สินค้า”

คำว่า “สินค้า” นั้นจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 โดยคำว่าสินค้ามีความหมายว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือเป็นผลผลิตทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรม

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของการกำหนดคำนิยามศัพท์สินค้าตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ก็คือการสร้างความชัดเจนในการใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยสินค้าตามพระราชบัญญัตินี้มีความหมายอย่างกว้าง สินค้าจึงอาจเป็นผลผลิตทางการเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรมก็ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วนับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ. 2546 เป็นต้นมาประเทศไทยไม่เคยมีการขึ้นทะเบียนสินค้าที่เกิดจากอุตสาหกรรมเลย สินค้าที่ได้รับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีเพียงสินค้าทางการเกษตร อาหารและผลผลิตทางหัตถกรรมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสินค้ากลุ่มนี้มีเอกลักษณ์เกิดขึ้นจากปัจจัยตามธรรมชาติ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ดิน เป็นต้นหรือสินค้ากลุ่มหัตถกรรมก็อาศัยปัจจัยทักษะความสามารถของมนุษย์ เช่น การทอผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย เป็นต้น ตรงข้ามกับสินค้าอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นจากเครื่องจักรกลโดยสินค้าที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งมีจำนวนมาก สินค้าทุกชิ้นมีลักษณะเหมือนกัน สินค้ากลุ่มนี้จึงไม่มีเอกลักษณ์โดยอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติหรือมนุษย์ สภาพสินค้าเช่นนี้เกิดขึ้นกับทุกประเทศทำให้สินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมจึงมักขาดคุณสมบัติเป็นสินค้าตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาคำนิยามทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้วจึงสามารถสรุปได้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง คำหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อการใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ อีกทั้งคำหรือสัญลักษณ์ดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นว่าสินค้าที่ผลิตจาก แหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ ดังกล่าว โดยทั่วไปสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มักจะปรากฏอยู่บนฉลากสินค้าเพื่อทำหน้าที่สื่อสารแก่ ผู้บริโภคว่าสินค้าที่ผลิตนั้นมาจากที่ใดพร้อมทั้งแสดงข้อมูลโดยบรรยายถึงคุณภาพ ชื่อเสียงของสินค้า และสามารถจำแนกแยกแยะตัวผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มสินค้าประเภทเดียวกันได้อีกด้วย

ดังนั้นจากคำอธิบายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าเป็นชื่อของท้องถิ่นที่นำมาพิมพ์ ไว้บนฉลากของสินค้าเพื่อที่จะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบว่าสินค้านั้นได้ผลผลิตขึ้นในท้องถิ่นใด การสื่อให้ผู้บริโภคทราบเช่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้ผู้บริโภคได้ทราบว่าสินค้านั้นมีลักษณะ พิเศษอย่างไร โดยทำหน้าที่ในการบ่งชี้ถึงแหล่งที่มาของสินค้าซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคสามารถคาดหวังได้ ว่าคุณภาพของสินค้านั้นจะเป็นแบบใด ซึ่งจะแตกต่างไปจากเครื่องหมายการค้าในแง่ที่ว่าเครื่องหมาย การค้าจะสื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าของใครหรือใครเป็นผู้ผลิต แต่สิ่งที่เหมือนกัน ระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเครื่องหมายการค้าคือจะทำให้ผู้บริโภคสามารถคาดหวังได้ว่า คุณภาพของสินค้าควรจะเป็นเช่นไร

3.3 มาตรการปกป้องสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

สืบเนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีบทบาทสำคัญต่อการจำหน่ายสินค้าของ หลายๆประเทศทั่วโลก ในหลายองค์การระหว่างประเทศจึงได้ประกาศใช้สนธิสัญญาระหว่าง ประเทศซึ่งคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” (Geographical Indication) หรือที่เรียกชื่อโดยย่อไว้ ว่า GI ซึ่งคำดังกล่าวนี้เป็นคำกลางๆ ที่นำมาใช้ในการคุ้มครองชื่อหรือเครื่องหมายที่เป็นชื่อเมือง หรือชื่อท้องถิ่นที่นำมาใช้ติดไว้บนฉลากของสินค้าต่างๆ โดยคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ได้ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นคำอื่นในบริบทของสนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ละฉบับ ซึ่งสนธิสัญญาฉบับแรกที่มีการกล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็คืออนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 โดยที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้มีการรู้จักกันเป็นครั้งแรกในชื่อของ “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (Indication of source) ซึ่งปรากฏในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 และ ความตกลงกรุง แมดริด ค.ศ. 1891 และต่อมาก็ได้มีการใช้คำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” (appellation of origin) ซึ่งปรากฏในความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 โดยในส่วนนี้จะขอทำความเข้าใจ เกี่ยวกับวิวัฒนาการเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการเกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้าน ททรัพย์สินทางปัญญา โดยเริ่มต้นจากอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 และความตกลงทริปส์ (TRIPs) ตามลำดับ

3.3.1 อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883

อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ.1883 โดยอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่เป็นความตกลงระหว่างประเทศแบบพหุภาคี ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ได้รับการคุ้มครองในระบบทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ชื่อทางการค้า (trade name) ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) เครื่องหมายบริการ (service marks) เครื่องหมายการค้า (trademark) สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) และการระงับการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (The Repression of Unfair Competition) โดยในอนุสัญญากรุงปารีสได้ให้ความคุ้มครองในระดับพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งอนุสัญญาฉบับนี้จะมีวัตถุประสงค์ในการให้รัฐภาคีสมาชิกบัญญัติกฎหมายที่มีความสอดคล้องภายใต้หลักมาตรฐานเดียวกันภายในรัฐภาคีสมาชิก โดยในปัจจุบันนี้มีรัฐภาคีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 176 ประเทศ และประชาคมอาเซียน 8 ประเทศ ยกเว้นประเทศเมียนมาและประเทศบรูไน ซึ่งประเทศที่เหลือทั้งหมดนี้ได้เข้าเป็นรัฐภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ในวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 ส่วนประเทศไทยได้เข้าภาคีในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 และได้มีผลบังคับใช้แก่ประเทศไทยนับตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ.2008 เป็นต้นมา²⁴

ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 เพียงแต่ได้มีการวางหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้เท่านั้น โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ได้ถูกเรียกขานในชื่อว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (indication of source) และคำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” (appellation of origin) ตามที่ปรากฏในข้อ 1.2 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883²⁵ โดยมีการให้นิยามศัพท์คำว่า “ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม” ไว้ว่าทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมให้หมายความรวมถึงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) และเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) และการระงับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งจากนิยามดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้รัฐภาคีสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและ

²⁴ WIPO, “WIPO-Administered Treaties”. Accessed 20 Mar, 2013 http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsps?lang=en&treaty_id=2

²⁵ Article 1(2) stipulates that “The protection of industrial property has as its object patent, utility models, industrial designs, trademarks, service mark, trade name, indication of source or appellation of origin, and the repression of unfair competition”

เครื่องหมายแหล่งกำเนิดตามพันธกรณีภายใต้หลักการพื้นฐานของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ไม่ว่าจะเป็นหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment) หลักการให้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อน (rights of priority) และหลักความเป็นอิสระของสิทธิ (independence of right) ซึ่งหลักการทั้งสามประการนี้ได้นำมาใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิด รวมถึงการระงับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมอีกด้วย²⁶

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ในส่วนของการบังคับใช้นั้นได้ปรากฏว่าเนื่องจากอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 จะมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment) หลักการให้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อน (rights of priority) และหลักความเป็นอิสระของสิทธิ (independence of rights) การบังคับใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงต้องเป็นไปตามหลักการทั้งสามด้วย กล่าวคือ²⁷

ในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตาม ข้อ 2 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 จะต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดในรัฐภาคีสมาชิกอื่นเช่นเดียวกับที่รัฐของตนนั้นได้รับคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศของตนเช่นเดียวกัน²⁸

ส่วนการปฏิบัติตามหลักการในการให้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อนและหลักความเป็นอิสระของสิทธิ นั้นซึ่งภายใต้หลักการทั้งสอง ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องอยู่ในระบบของการจดทะเบียน ซึ่งเมื่อจดทะเบียนแล้วสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจึงจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ทั้งนี้รัฐภาคีสมาชิกมีสิทธิที่จะบัญญัติกฎหมายภายในของตนโดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามแนวนโยบายของรัฐภาคีสมาชิกนั้นได้

สำหรับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในอนุสัญญานี้ได้ให้การคุ้มครองในรูปแบบของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of source) และ เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) และการปราบปรามการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (The Repression of Unfair Competition) โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกบัญญัติข้อกำหนดพื้นฐานเพื่อป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้

²⁶ จักกฤษณ์ ควรพจน์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14*, น.2-3.

²⁷ ตะวัน เดชภริตมมงคล, “การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ : ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2551, น.68.

²⁸ โดมพล เฉลิมช่วง, “ปัญหาการอนุวัติกฎหมายให้เป็นไปตามความตกลงทริปส์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อพ้องกัน”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2550, น.4.

ทางภูมิศาสตร์ที่ผิดหรือไม่ถูกต้องหรือมิได้แสดงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าซึ่งก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดหรือเป็นการหลอกลวงสาธารณชนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยได้มีการบัญญัติให้มีคำนิยามทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งข้อห้ามที่ถือว่าเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 มีดังต่อไปนี้

(1) การกระทำที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดโดยวิธีการใดๆก็ตามต่อสินค้าอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมทางการค้าของคู่แข่งทางการค้า

(2) การกล่าวหาที่ไม่เป็นจริงเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือทางการค้าของคู่แข่งทางการค้า

(3) การใช้สิ่งบ่งชี้หรือการกล่าวใดๆที่เป็นการแข่งขันทางการค้าเกี่ยวกับกระบวนการผลิต คุณลักษณะ วัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้า หรือปริมาณของสินค้า

ตามหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อห้ามดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามีขอบเขตการให้ความคุ้มครองที่ค่อนข้างกว้างและมีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมใดบ้างที่จะได้รับการคุ้มครองซึ่งหากไม่เป็นไปตามการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมของอนุสัญญาฉบับนี้ก็จะนำหลักเกณฑ์ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมมาใช้แทนทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม โดยการกำหนดลักษณะอันถือเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมภายใต้ข้อห้ามทั้งสามประการข้างต้นเท่านั้น

อย่างไรก็ตามคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิด” แม้จะปรากฏอยู่ในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 แต่ก็ไม่ได้มีการบัญญัติถึงคำนิยามหรือคำจำกัดความเกี่ยวกับคำทั้งสองไว้โดยชัดเจนในอนุสัญญาดังกล่าว โดยการใช้คำทั้งสองนี้จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐภาคีสมาชิกในการนำไปปรับใช้ในทางปฏิบัติตามแต่กรณี ซึ่งภายหลังปรากฏว่าในทางปฏิบัตินั้นคำว่า “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด” (appellation of origin) จะใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวพันแน่นแฟ้นเป็นอย่างมากกับท้องถิ่น โดยในส่วนของคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (indication of source) เป็นสิ่งที่ระบุแต่เพียงว่าสินค้านั้นมาจากประเทศหรือสถานที่ในประเทศนั้นเท่านั้น ซึ่งต่อมาสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาก็ได้ไปปรากฏอยู่ในความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891

ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 จะเห็นได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการคุ้มครองเครื่องหมายการค้านั้นจะได้รับความคุ้มครองที่เหมือนกันถึงแม้ว่าโดยโครงสร้างของผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และสิทธิชุมชนตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ระบบของเครื่องหมายการค้าจะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตาม ทั้งนี้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะใช้วิธีปฏิบัติเช่นเดียวกับเครื่องหมายการค้าอยู่หลายประการไม่ว่าจะเป็นการอนุญาตให้ยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งการยึดดังกล่าวสามารถกระทำได้ทั้งในประเทศที่ผลิตสินค้าหรือประเทศนำเข้าสินค้า แต่การยึดสินค้านี้ดังกล่าวไม่สามารถยึดในระหว่างการขนส่งได้ อีกทั้งการยึดดังกล่าวจะต้องกระทำ โดยการร้องขอต่อพนักงานอัยการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่หรือผู้มีส่วนได้เสียก็สามารถร้องขอให้มีการยึดสินค้านั้นได้ โดยในข้อ 9 และ ข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ได้ให้ความหมายของ “ผู้มีส่วนได้เสีย” ไว้ว่าเป็นผู้ผลิตสินค้า ผู้ประกอบการค้า หรือบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมายที่มีการผลิตสินค้าในทางอุตสาหกรรมหรือในทางการค้าสินค้า ซึ่งสินค้าได้มีการผลิตขึ้นทั้งในท้องที่ที่สินค้านั้นตั้งอยู่หรือในประเทศที่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาถูกใช้อย่างไม่ถูกต้อง รวมไปถึงหากรัฐภาคีสมาชิกยังไม่อนุญาตให้ยึดสินค้านำเข้า การยึดนั้นให้เปลี่ยนลักษณะเป็นการห้ามนำเข้าสินค้าหรือว่าอนุญาตให้ยึดสินค้าภายในประเทศได้ แต่ถ้ารัฐภาคีสมาชิกไม่อนุญาตให้ยึดสินค้านำเข้าหรือห้ามการจำหน่ายสินค้าแล้ว รัฐภาคีสมาชิกต้องอนุญาตให้มีการฟ้องร้องและชดเชยค่าเสียหายเพื่อเป็นการทดแทน

ในอีกด้านหนึ่งนั้น ซึ่งเมื่อได้ทำการพิจารณาถึงการยึดสินค้าและหลักการที่สำคัญ ภายใต้ข้อ 9 และ ข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883²⁹ ได้มีหลักการที่สำคัญที่นำมาใช้ในการ

²⁹ ข้อ 9 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883

(1) All goods unlawfully bearing a trademark to trade name shall be seized on importation into those countries of the Union where such mark or trade name is entitled to legal protection

(2) Seizure shall likewise be effected in the country where the unlawful affixation occurred or in the country into which the goods were imported

(3) seizure shall take place at the request of the public prosecutor, or any other competent authority, or any interested party, with the domestic legislation of each country.

(4) The authorities shall not be bound to effect seizure of goods in transit.

(5) If the legislation of a country does not permit seizure on importation seizure shall be replaced by prohibition of importation or by seizure inside the country.

(6) if the legislation of a country permits neither seizure on importation or prohibition of importation or seizure inside the country, then, until such time as the legislation is modified accordingly, these measures shall be replaced by the actions and remedies available in such case to nationals under the law of such country.

คุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิดอันได้แก่การคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม อีกทั้งยังได้มีการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้องกับสินค้าไม่ว่าจะเป็นการใช้ทางตรงหรือทางอ้อมก็ตามหากสินค้าใดมีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้องตามข้อ 9 อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ที่ได้กำหนดให้มีการยึดสินค้าดังกล่าวนั้นหากสินค้าเช่นว่านี้ได้มีการนำเข้ามาในดินแดนของรัฐภาคีสมาชิก โดยผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้มีการยึดสินค้าก็คือ ผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจเพียงแต่ผู้มีส่วนได้เสียในการร้องขอให้มีการยึดสินค้าจะรวมถึงผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า โดยจะต้องเป็นผู้ที่ทำการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าภายใต้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวและบุคคลเหล่านี้ต้องมีฐานการผลิตหรือประกอบการในประเทศหรือภูมิภาคที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์³⁰ โดยบุคคลดังกล่าวนี้เท่านั้นที่มีสิทธิในการร้องขอให้มีการยึดสินค้านำเข้ามาในประเทศ³¹

ตัวอย่างเช่น หากมีผู้ประกอบการในประเทศไทยนำสินค้าจำพวกไวน์ที่ใช้คำว่า “บอร์กโดซ์” (Bordeaux) เข้ามาในประเทศ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไวน์ดังกล่าวไม่ได้ผลิตขึ้นในแคว้นบอร์กโดซ์ตามตัวอย่างนี้ผู้ผลิตไวน์ในแคว้นดังกล่าวหรือผู้ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายไวน์ในประเทศไทยที่ได้รับอนุญาตจากผู้ผลิตไวน์โดยถูกต้องย่อมมีสิทธิที่จะร้องขอให้เจ้าหน้าที่ทำการยึดสินค้านำเข้านั้นได้

³⁰ Article 10 bis (3) stipulates that “The Following in particular shall be prohibited:

1) all acts of such a nature as to create confusion by any means whatever with the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

2) false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

3) indications or allegations the use of which in the course of trade is liable to mislead the public as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods.”

³¹ Article 10(1) stipulates that “The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer of merchant”

การยึดสินค้าที่ละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น จะสะท้อนภาพให้เห็นว่าสภาพความเป็นจริงกับการดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องซึ่งผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นเพียงชุมชนไม่ใช่ปัจเจกชนหรือเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียตามข้อ 9 และข้อ 10 อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 จึงทำให้การบังคับใช้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวเกิดช่องว่างและอุปสรรค อีกทั้งการขอให้สมาชิกทุกคนของชุมชนร้องขอให้มีการยึดสินค้าที่ละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฐานะที่ชุมชนเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกัน ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ย่อมไม่อาจกระทำได้และหากการยึดสินค้าเกิดจากการกระทำของพนักงานอัยการหรือหน่วยงานของรัฐแล้วย่อมเป็นดุลยพินิจโดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ การยึดตามข้อ 9 และข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นหากพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าสินค้าที่จะยึดไม่ใช่สินค้าตามความหมายของสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดในข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าดังกล่าวนั้นเป็นเพียงชื่อสามัญ (generic name) ในประเทศตนที่สาธารณชนสามารถใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว นั้นได้อย่างไม่มีข้อจำกัด³²

นอกจากนี้อนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้มีบทบัญญัติที่ห้ามใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่เป็นชื่อสามัญ (Generic Name) กล่าวคือ สามารถนำชื่อสามัญ (Generic Name) มาใช้เป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิดได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับชื่อสามัญของรัฐภาคีสมาชิกในแต่ละรัฐนั้นย่อมมีลักษณะที่ต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ได้กลายเป็นชื่อสามัญซึ่งในบางประเทศได้มีการห้ามการใช้ชื่อสามัญนั้น และจากกรณีดังกล่าวส่งผลให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศหนึ่งกลายเป็นชื่อสามัญในอีกประเทศหนึ่งได้ ซึ่งความแตกต่างของการใช้กฎหมายเช่นนี้เป็นเพราะประเทศแต่ละประเทศมีหลักการเกี่ยวกับชื่อสามัญที่แตกต่างกัน³³

ในขณะที่เดียวกันอนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้มีการห้ามถึงการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอันถูกต้องแท้จริง แต่มีลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดมาจากพื้นที่อีกแห่งหนึ่ง กล่าวคือ การใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอันแท้จริงแต่อาจทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่อีกแห่งหนึ่งทั้งนี้เนื่องจากแหล่งกำเนิดของสินค้ากับพื้นที่นั้นมีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกันที่บ่งระบุว่าพื้นที่ของสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดอันแท้จริง แต่อาจทำให้สาธารณชน

³² โทมพล เฉลิมช่วง, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 28*, น.4.

³³ *เพิงอ้าง*, น.4.

เข้าใจว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่อีกแห่งหนึ่งเนื่องจากพื้นที่กับแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นมีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกัน³⁴

ในการบังคับใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 รัฐภาคีสมาชิกจำนวนมากโต้แย้งว่าการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นขาดประสิทธิภาพเพราะหากรัฐภาคีสมาชิกใดไม่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียงแล้ว รัฐภาคีสมาชิกดังกล่าวก็จะไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของรัฐอื่นได้ อีกทั้งรัฐภาคีสมาชิกดังกล่าวก็ไม่มีบทกฎหมายใดๆ เพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศของตนด้วยมีผลทำให้สภาพการบังคับใช้ทางกฎหมายแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถกระทำได้ ส่วนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยรัฐภาคีสมาชิกจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐภาคีสมาชิกว่าเห็นด้วยประการใด

ในการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 สภาพของความเป็นจริงดังกล่าวข้างต้นนี้จึงขาดความเหมาะสมในการนำมาใช้เพื่อปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหากจะนำรูปแบบของการปกป้องเครื่องหมายการค้านำมาปรับใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมก่อเกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้เช่นกัน อีกทั้งอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 ได้วางหลักการไว้แต่เพียงอย่างเดียวโดยมิได้กล่าวถึงรายละเอียดในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ฉะนั้นการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 จึงไม่มีผลในทางปฏิบัติและจากสภาพของข้อเท็จจริงดังกล่าวเช่นนี้จึงนำมาสู่การเกิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับอื่นๆ ในภายหลังต่อมา

3.3.2 ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891

ความตกลงกรุงแมดริดว่าด้วยการปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดหรือเป็นการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้า(Madrid Agreement for the Repressing of Deceptive Indication of Source on Goods) หรือที่เรียกในอีกชื่อหนึ่งว่าความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 (Madrid Agreement) โดยที่ความตกลงกรุงแมดริดดังกล่าวถือเป็นความตกลงในรูปแบบพหุภาคีทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งความตกลงนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน ค.ศ.1891 ซึ่งมีรัฐภาคีสมาชิกในความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ทั้งสิ้น 92 ประเทศ ประกอบกับประเทศในประชาคมอาเซียนอีก 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์³⁵

³⁴ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่* 14, น.3-4.

³⁵ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 2012 ประเทศฟิลิปปินส์ได้เข้าเป็นสมาชิกความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891

ประเทศสิงคโปร์³⁶ และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม³⁷ โดยที่ทั้ง 3 ประเทศได้เข้าเป็นรัฐภาคีสมาชิกในความตกลงกรุงแมดริดเรียบร้อยแล้ว³⁸ แต่ส่วนประเทศไทยนั้นยังไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีของความตกลงกรุงแมดริดฉบับนี้แต่อย่างใด ในความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ฉบับดังกล่าวถือเป็นความตกลงซึ่งมีที่มาจากกรอบของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883³⁹ ที่ให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา(Indication of Source)⁴⁰ ซึ่งสถานะของความตกลงฉบับนี้เป็นข้อตกลงพิเศษภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 สารสำคัญของความตกลงฉบับนี้จะอยู่ที่การกำหนดขอบเขตการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่มีความชัดเจนมากกว่าอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 รวมทั้งสภาพบังคับใช้ที่ดีกว่าอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883

ในฐานะที่ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ถือเป็นความตกลงแบบพหุภาคีเกี่ยวกับการให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการมาตรการเสริมของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 โดยที่ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ได้มีการเพิ่มหลักการที่สำคัญของข้อ 9 และข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 เข้าไปในความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 จะไม่ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา” (indication of source) ไว้อย่างชัดเจน แต่หากเมื่อพิจารณาในเนื้อหาแล้วสามารถกำหนดคำนิยามตามความตกลงฉบับนี้ได้อย่างคร่าวๆโดยเรียกสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ว่าเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of source) หมายถึง สิ่งที่ใช้อ้างอิงถึงประเทศหรือสถานที่ในประเทศว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้านั้นๆ กล่าวคือ หากสินค้านั้นได้ถูกผลิตขึ้นในประเทศหรือสถานที่ใดตามที่ได้ระบุไว้ก็เป็น

³⁶ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 2000 ประเทศสิงคโปร์ได้เข้าเป็นสมาชิกความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891

³⁷ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1949 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 และความตกลงฉบับนี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 2006

³⁸ WIPO, “Members of the Madrid Union”, Accessed 20 August, 2014

³⁹ Ludwig Bacumer, “The International Protection of Geographical indications”, Symposium on the International Protection of Geographical indications (October 1991), p.29

⁴⁰ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้นิยามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of source) ว่าหมายถึงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ใดๆอันระบุว่าสินค้าหรือบริการนั้นมีการกำเนิดจากประเทศ แคว้น หรือสถานที่หนึ่งๆโดยเฉพาะ

การเพียงพอแล้วที่จะได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาฉบับนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา นั้นเป็นสิ่งที่อ้างอิงประเทศหรือสถานที่ในประเทศว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้านั้น⁴¹

อย่างไรก็ตามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ไม่ได้มีการ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์หรือคุณภาพของสินค้ากับพื้นที่แหล่งผลิตสินค้า ผลที่ตามมาคือสินค้าใดที่ผลิตขึ้นในประเทศหรือสถานที่ที่ได้ระบุไว้ในสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาแล้ว สินค้าดังกล่าวนั้นถือได้ว่าเป็นสินค้าภายใต้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ได้ ทั้งสิ้น เช่น การใช้คำว่า“made in Thailand” กับสินค้านับเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยที่ ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นผลิตขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น แต่ผู้บริโภคไม่สามารถทราบถึงพื้นที่ได้ อย่างชัดเจนว่าสินค้านั้นได้มีการผลิตขึ้นในเขตพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้คำดังกล่าว นั้นก็ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์หรือชื่อเสียงหรือคุณภาพของสินค้าเชื่อมโยง กับพื้นที่ในการผลิตสินค้าดังเช่นที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถที่จะกระทำได้ เป็นต้น⁴²

ในส่วนของสาระสำคัญที่เกี่ยวกับเนื้อหาตามความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 คือเป็นส่วนที่ถูกเพิ่มเติมขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรการเสริมของข้อ 9 และข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 โดยที่ในส่วนข้อ 1.1 ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891⁴³ ได้วางหลักการไว้เกี่ยวกับ ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) ที่มาจากพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งในประเทศ สมาชิกของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 กล่าวคือ การห้ามมิให้นำเอาสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาไปใช้ โดยไม่ถูกต้องหรือหลอกลวงต่อสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของประเทศหรือสถานที่ดั้งเดิมของประเทศสมาชิก ของความตกลงนี้ ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดหรือเป็นการหลอกลวงต่อประชาชน ผู้บริโภคเกี่ยวกับแหล่งที่มาของสินค้าไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หากมีการฝ่าฝืนจะต้องถูกยึด สินค้าเมื่อนำสินค้าเข้ามาในประเทศของรัฐภาคีสมาชิกตามความตกลงนี้ จะเห็นได้ว่าความตกลง กรุงแมดริด ค.ศ.1891 นั้นจะมีระดับความคุ้มครองที่กว้างกว่าอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ไม่เพียงแต่การใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอันเป็นเท็จเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาใน ลักษณะหลอกลวงโดยทำให้สับสนเข้าใจผิดด้วย อีกทั้งในข้อ 1.1 ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิก สามารถยึดสินค้านำเข้ามาในประเทศภาคีสมาชิกได้ แต่หากสินค้าอยู่ในระหว่างขนส่งจะไม่สามารถ

⁴¹ ธนพจน เอกโยคยะ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่ 19*, น.26.

⁴² *เพ็งอ้าง*, น.26.

⁴³ Article 1(1) stipulates that “All goods bearing a false or deception indication by which one of the country to which this Agreement applies, or a place situated there in, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

ยึดสินค้านั้นได้ มาตราการดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายกับอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 ในข้อ 9 ในกรณีของการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาอย่างไม่ถูกต้อง และข้อ 10 ในกรณีที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดปรากฏอยู่บนตัวสินค้า อย่างไรก็ตามข้อ 1.1 ของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 จะให้ความคุ้มครองเฉพาะประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกเท่านั้น สินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดกฎหมายหรือมีการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของประเทศอื่นที่มีได้เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงฉบับนี้ หากมีการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศภาคีสมาชิกจะไม่สามารถยึดสินค้านั้นได้⁴⁴

ส่วนในข้อ 3 ของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ฉบับนี้จะเป็นการอนุญาตให้ผู้ขายสินค้าชี้ให้เห็นถึงชื่อหรือสถานที่ของผู้ขายประกอบลงบนตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มาจากประเทศอื่นอันเป็นการบ่งชี้ที่ถูกต้องเพื่อแสดงถึงคุณลักษณะที่แท้จริงของประเทศ สถานที่ผลิตสินค้าหรือคุณลักษณะของสินค้าให้ชัดเจนยิ่งขึ้น⁴⁵ อีกทั้งในข้อ 3 ทวิของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ยังห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องกับธุรกิจการค้าทุกประเภท โดยการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะในการจำหน่ายสินค้าดังเช่นตามบทบัญญัติในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883⁴⁶

อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ยังคงให้การคุ้มครองกรณีมีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปของการหลอกลวงประชาชนอีกด้วยซึ่งในหลักการนี้ถือว่าสอดคล้องกับอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 เช่นเดียวกัน แต่ตามข้อ 4 ของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ได้วางข้อยกเว้นไว้ว่าหากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้กลายเป็นชื่อสามัญแล้ว⁴⁷ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองซึ่งหลักการนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้บังคับกับไวน์⁴⁸ การกำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับไวน์ดังกล่าวนี้เนื่องจากว่าไวน์ถือเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในหลายๆประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ส่วนใหญ่จะมีหลายๆประเทศเป็นสมาชิกรวมอยู่ด้วยประกอบกับเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองผลประโยชน์อย่างกว้างขวางให้กับประเทศที่พัฒนาเหล่านั้นด้วยเช่นกัน⁴⁹ ในส่วนของการพิจารณาว่า

⁴⁴ จักกฤษณ์ ควรพจน์, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 14 น.71.

⁴⁵ *เพ็งอ้าง* น.73.

⁴⁶ ประเวศ วะสี, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 22, น.4.

⁴⁷ การที่ชื่อสินค้ากลายเป็นชื่อสามัญทำให้สินค้านั้นสูญเสียลักษณะเฉพาะ (Loss of distinctiveness) ซึ่งกลายเป็นการเรียกชื่อสินค้าชนิดนั้นๆแทนชื่อสินค้า และทำให้ชื่อสินค้านั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

⁴⁸ เสรี พริกจ้อย, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 23, น.26.

⁴⁹ ประเวศ วะสี, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 22, น.4.

สิ่งใดจะเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของไวน์หรือไม่จะต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ (country of origin) โดยศาลของประเทศที่ให้ความคุ้มครองมีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นชื่อสามัญหรือไม่ ผลก็คือหากว่าสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของสินค้าไวน์ใดได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดแล้วสิ่งบ่งชี้ นั้นจะได้รับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกทุกๆ ประเทศโดยทันที

สาระสำคัญของบทบัญญัติในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงฉบับนี้ คือ การให้ประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 สามารถยึดสินค้าที่มีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ผิดหรือปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาได้ หากมีการนำสินค้านี้เข้ามาเข้าสู่ประเทศภาคีสมาชิกของความตกลงดังกล่าว เช่น ประเทศสเปนซึ่งเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงกรุงแมดริด ผลิตน้ำหอมโดยใช้คำว่า “Made of France” เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าน้ำหอมดังกล่าวเป็นน้ำหอมคุณภาพดีที่ผลิตจากประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตน้ำหอมในประเทศสเปนดังกล่าวใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้อง หากมีการนำน้ำหอมเข้ามาในประเทศฝรั่งเศส (ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกความตกลงกรุงแมดริดด้วย) ฝ่ายผู้มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศสสามารถร้องขอให้มีการยึดสินค้านี้ได้⁵⁰

ในความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ไม่ครอบคลุมถึงการใช้คำว่า “แบบ” “ชนิด” “ประเภท” กล่าวคือ การใช้คำว่า “แบบ” “ชนิด” “ประเภท” ประกอบกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย รวมทั้งความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ยังได้เพิ่มมาตรการโดยให้รัฐภาคีสมาชิกสามารถที่จะระงับการนำเข้าหรือส่งออกหรือจับกุมหรือดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าที่ละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ รวมถึงการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาที่ไม่ถูกต้องเหมือนดังเช่นอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 โดยได้กำหนดไว้เพียงว่าการยึดสินค้าจะกระทำได้ก็เฉพาะกรณีสินค้านำเข้ามาในประเทศภาคีสมาชิกเท่านั้น ส่วนสินค้าที่อยู่ในระหว่างการขนส่งหรือส่งต่อไปยังประเทศที่สาม (goods in transit) ประเทศสมาชิกจะไม่สามารถที่จะจับหรือยึดสินค้าได้ ด้วยประการเช่นนี้การที่รัฐภาคีสมาชิกไม่มีอำนาจยึดสินค้าที่อยู่ในระหว่างการส่งต่อทำให้ประสิทธิภาพในการให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีดังกล่าวย่อมเกิดอุปสรรคเป็นอย่างมาก⁵¹

ดังนั้นแม้ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 มีความพยายามในการแก้ไขข้อบกพร่องในการบังคับใช้ในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการในความตกลงฉบับนี้เกี่ยวกับการไม่มีคำนิยามศัพท์ของสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและความแตกต่างกันเกี่ยวกับ

⁵⁰ จักกฤษณ์ ควรรพจน์, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 14 น.48.

⁵¹ ประเวศ วะสี, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 22 น.4.

มาตรฐานของสินค้ากลุ่มไวน์กับสินค้าทั่วไป หรือการยึดสินค้าที่อยู่ในระหว่างการขนส่งหากมีกรณีของการละเมิดสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวนี้ส่งผลให้การปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ.1891 ขาดประสิทธิภาพในการนำมาใช้บังคับ

3.3.3 ความตกลงกรุงลิสบอน

ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for Protection of Appellation of origin and their International Registration) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 (Lisbon agreement, 1958) ความตกลงฉบับนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ.1958 โดยความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 นับเป็นความตกลงพหุภาคีเช่นเดียวกับความตกลงอื่นๆ ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ฉบับนี้ซึ่งนับว่าเป็นความตกลงที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นมาตรการเสริมหรือเพิ่มเติมแก่อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 และ ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 อีกเช่นเดียวกันเพื่อให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพและสงวนไว้ซึ่งผลประโยชน์อย่างเต็มที่ให้แก่แหล่งกำเนิดของประเทศนั้นๆ ซึ่งในปัจจุบันความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958 ฉบับนี้มีสมาชิกที่เข้าร่วมถึง 28 ประเทศ ส่วนประเทศในประชาคมอาเซียนอีกทั้งหมด 10 ประเทศยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958⁵² แต่อย่างไรก็ตาม

สาระสำคัญของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 คือ ได้มีการกำหนดคำจำกัดความหรือคำนิยามของ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด”⁵³ (appellation of origin) ไว้อย่างชัดเจนซึ่งแต่เดิมในอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1883 และ ความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 ฉบับก่อนหน้านี้นี้ไม่ได้ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความไว้ ในการอธิบายถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958 นั้นจะใช้ชื่อเรียกเป็นอีกชื่อหนึ่งว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ซึ่งโดยคำว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (appellation of origin) หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งซึ่งได้ใช้เพื่อระบุว่าคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของบริเวณดังกล่าว ไม่ว่าจะสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นโดยปัจจัยธรรมชาติหรือปัจจัยที่มนุษย์สร้าง

⁵² WIPO, “Contracting Parties [PDF]”, Accessed 20 August, 2014

<http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/en/documents/pdf/lisbon.pdf>

⁵³ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ให้คำนิยามเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of origin) ว่าหมายถึง “ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะหรือในสาระสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ให้รวมถึงองค์ประกอบทางธรรมชาติหรือมนุษย์หรือทั้งสองอย่าง”

ขึ้นหรือเกิดจากปัจจัยทั้งสองดังกล่าว⁵⁴ กล่าวคือ สินค้าที่เกิดขึ้นจะต้องมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะต้องมีการจดทะเบียนระหว่างประเทศอีกด้วย เช่นนี้ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 จึงถือได้ว่าเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกที่ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งต่อมาภายหลังจากที่ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 มีผลใช้บังคับแล้วนั้นปรากฏว่าสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงฉบับนี้มีจำนวนที่ไม่มากนักซึ่งน้อยกว่าสนธิสัญญาฉบับอื่นๆ⁵⁵ เนื่องจากคำนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดดังกล่าวมีความหมายที่ค่อนข้างจำกัดด้วยการเพิ่มเติมเงื่อนไขต่างๆเข้าไปในความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่แหล่งผลิตหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือคุณภาพ ชื่อเสียง คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ต้องเกิดจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ กล่าวคือ การให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะมีการกำหนดรายละเอียดของตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในเรื่องของคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะของสินค้าที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่แหล่งผลิตหรือแหล่งกำเนิด ในขณะที่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) ตามความตกลงกรุงปารีส ค.ศ. 1883 หรือความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 จะกำหนดเพียงแค่ว่าลักษณะของสินค้าที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ผลิตสินค้าในทางภูมิศาสตร์เท่านั้น นอกจากนี้ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ยังมีความมุ่งหมายในการปกป้องผลประโยชน์เกี่ยวกับสินค้าไวน์โดยเฉพาะเท่านั้น โดยการให้ความคุ้มครองดังกล่าวเกิดจากการที่ประเทศในประชาคมยุโรปได้เร่งผลักดันในการปกป้องสินค้าประเภทไวน์ตามคำนิยามศัพท์ของมาตรา 2.1 ตามความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ทำให้ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958 ขาดความเหมาะสมในการนำมาใช้บังคับกับสินค้าทั่วไป คำจำกัดความเช่นนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับสินค้าประเภทไวน์เท่านั้น ดังตัวอย่างของสินค้าภายใต้ความตกลงกรุง

⁵⁴ ข้อ 2.1 ของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958

In this Agreement, "appellation of origin" mean the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors

⁵⁵ R. Knaak, "The Protection of Geographical Indications According to the TRIPs Agreement", *From GATT to TRIPs - The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (Weinheim : Beier and Schrickler (eds.), 1996), p.121.

ลิสบอน ค.ศ.1958 เช่น การใช้คำว่า “Bordeaux” กับสินค้าไวน์ประเทศฝรั่งเศสหรือถั่ว “Tequila” กับสุราที่มาจากประเทศเม็กซิโกหรือการใช้คำว่า “jaffa” กับสินค้าส้ม เป็นต้น⁵⁶

ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ซึ่งถือเป็นมาตรการเสริมของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 และความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1891 เพื่อการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ได้มีการวางข้อกำหนดอย่างเคร่งครัดซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามไว้ในข้อ 3 ของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958⁵⁷ เกี่ยวกับการใช้คำว่า “แบบ” “ประเภท” หรือ “ชนิด” ควบคู่กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการใช้คำแปลในภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พร้อมกันนี้ภายใต้ความตกลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดระบบการจดทะเบียนสากลสำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย ซึ่งระบบนี้ภายหลังถูกพัฒนามาสู่ระบบจดทะเบียนสินค้ากลุ่มไวน์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ในที่สุด⁵⁸

ด้านเงื่อนไขการได้รับการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ข้อ 1.2 ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ในการที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับการคุ้มครองในรัฐภาคีสมาชิกอื่นนั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะต้องได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดก่อนไม่ว่าความคุ้มครองนี้จะอยู่ในรูปแบบใด ซึ่งความคุ้มครองดังกล่าวนี้อาจอยู่ในรูปแบบใดก็ได้โดยอาจจะอยู่ในรูปของบทบัญญัติของกฎหมายหรือคำพิพากษาของศาลหรือคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁵⁹

อีกทั้งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในชื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะได้รับความคุ้มครองก็ต่อเมื่อเครื่องหมายแหล่งกำเนิดมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อ 1.1 ของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 รวมทั้งเครื่องหมายแหล่งกำเนิดต้องได้รับการจดทะเบียนไว้กับสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (International Bureau of Intellectual Property) ขององค์การทรัพย์สิน

⁵⁶ ทวีพทุทธิ ศิริศักดิ์บรรจง, “กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ในสินค้าอาหารของประชาคมอาเซียน”, (กรุงเทพ : สถาบันวิศวกรรมการพิมพ์), พ.ศ. 2557, น.128.

⁵⁷ ข้อ 3 ของความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ. 1958.

Protection shall be ensured against any surpation or imitation, even if the true origin of the product is indicated or if the appellation is used in translate from or accompanied by them such as “kind,” “type,” “imitation”, or the like.

⁵⁸ ทวีพทุทธิ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 56 น.128.

⁵⁹ Knaak, R., “The Protection of Geographical Indication According to the TRIPs Agreement”, in Beier and Schricker(eds), From GATT to TRIPs – Agreement on trade-Related Aspects of Intelactual Property Rights IIC Studies Vol.18,VCH, Weinheim,p.121,(1996)

ทางปัญญาโลก (World intellectual Property Organisation -WIPO) ด้วยเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้สินค้าทุกชนิดที่ใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดกลายเป็นชื่อสามัญของสินค้า⁶⁰

จากเงื่อนไขการได้รับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ข้างต้น การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะไม่ใช้ระบบความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ (Automatic Protection) แต่เป็นเรื่องของระบบการจดทะเบียนซึ่งความพิเศษของการคุ้มครองตามความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 คือ ในข้อ 6 ความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ระบุว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่จดทะเบียนจะไม่กลายเป็นชื่อสามัญและเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะไม่สูญเสียการคุ้มครองตราบเท่าที่เครื่องหมายแหล่งกำเนิดนั้นยังคงได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการเกิดความตกลงฉบับนี้ไม่ว่าจะเป็นการไม่จดทะเบียนหรือการไม่สูญเสียความคุ้มครองในรูปของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อสินค้ากลุ่มไวน์และสุราของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งสิ้นและปัจจุบันโครงสร้างดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการปกป้องตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) เฉพาะสินค้ากลุ่มไวน์และสุรา⁶¹

ดังนั้นด้วยจุดมุ่งหมายในการเกิดความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 เพื่อการปกป้องเครื่องหมายแหล่งกำเนิด โดยสินค้าที่ได้รับประโยชน์จะเป็นสินค้าเฉพาะในกลุ่มเครื่องดื่มประเภทไวน์และสุรารวมทั้งข้อจำกัดในด้านคำนิยามที่มีเงื่อนไขหลายประการ ความตกลงฉบับนี้จึงไม่ได้รับการลงนามจากประเทศอื่นๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนทั้งสิบประเทศก็ไม่ได้ลงนาม ทั้งนี้สืบเนื่องจากสินค้าของกลุ่มประชาคมอาเซียนมีขอบเขตกว้างกว่าไวน์และสุราซึ่งการเข้าเป็นภาคีสมาชิกความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 จึงไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาคมอาเซียนเช่นเดียวกันกับหลายประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งประเทศกลุ่มนี้จึงเลือกที่จะไม่เป็นสมาชิกความตกลงกรุงลิสบอน ค.ศ.1958 ดังเหตุผลดังกล่าว

3.3.4 ความตกลงทริปส์ (TRIPs)

ความตกลงทริปส์ (TRIPs) หรือที่ได้มีการเรียกในชื่ออย่างเป็นทางการว่า “ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า” (Agreements on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Right - TRIPs) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของความตกลง

⁶⁰ ทวีพฤทธิ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถ*ที่ 56 น.129.

⁶¹ ข้อ 6 ของความตกลงกรุงแมดริด ค.ศ. 1958

An appellation which has been granted protection in one of the countries of the Spacial Union Pursuant to thr procedure under Article 5 cannot, In that country, be deemed to have become generic, as long as it is protected as an appellation of origin in the country of origin

ในหลายๆฉบับที่เป็นผลสรุปของการเจรจาทางการค้ารอบอุรุกวัย (Uruguay Round) โดยในขณะที่ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศขั้นพื้นฐานเพื่อการปกป้องและคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพโดยต้องไม่ให้มาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ดังกล่าวยังถือเป็นความตกลงที่รัฐภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO)⁶² ต้องผูกพันอย่างไม่มีเงื่อนไขในการที่จะต้องบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายในประเทศของตนเพื่อให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยเช่นกัน ประกอบกับรัฐภาคีสมาชิกตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้นจะต้องคำนึงไปถึงประโยชน์สาธารณะและความเหมาะสมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่จะเกิดขึ้นภายในสังคมอีกด้วย⁶³ ในปัจจุบันนี้ความตกลงทริปส์ฉบับดังกล่าวได้มีประเทศต่างๆจำนวน 160 ประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก โดยในส่วนของประเทศไทยนั้นก็ก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกด้วยเช่นกันซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2538 โดยเป็นสมาชิกในลำดับที่ 59 อีกทั้งมีสถานะเป็นสมาชิกในการร่วมก่อตั้งองค์การการค้าโลกด้วยเช่นกัน⁶⁴ นอกจากนี้ประชาคมอาเซียนทั้งสิบประเทศก็ได้เข้าเป็นรัฐภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) และเป็นรัฐภาคีสมาชิกความตกลงทริปส์ (TRIPs) แล้วด้วยเช่นกัน

ในส่วนของหลักการพื้นฐานของความตกลงทริปส์ (TRIPs) นั้นได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อให้ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การออกแบบผังภูมิวงจรรวม ความลับทางการค้า เป็นต้น โดยได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการให้คุ้มครอง สิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครอง วัตถุประสงค์แห่งความคุ้มครอง ขอบเขตของสิทธิ การบังคับใช้สิทธิ และกลไกระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ยังได้กำหนดหลักมาตรฐานขั้นต่ำของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งประเทศภาคีสมาชิกสามารถที่จะให้ความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่สูงกว่าที่

⁶² องค์การการค้าโลกได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 จากการเจรจากรอบอุรุกวัย ทำให้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้าหรือ แกดต์ (General Agreement on Tariffs and Trade, 1994 – GATT) ได้พัฒนามาเป็นองค์การการค้าโลก

⁶³ สำนักยุทธศาสตร์การเจรจาการค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, “สาระสำคัญความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า”, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2556 จาก <http://thailandaec.com/images/stories/document/wto/trips.pdf>

⁶⁴ ศูนย์บริการข้อมูลเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, “กรอบความร่วมมือต่างประเทศ : องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO),” สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2555, จาก <http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation>

ความตกลงทริปส์ (TRIPS) กำหนดไว้ก็ได้ตราบเท่าที่ไม่ขัดแย้งต่อหลักการที่บัญญัติไว้และในขณะเดียวกันความตกลงทริปส์ (TRIPS) ยังได้มีการนำหลักการพื้นฐานของแกตต์ (GATT) ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง หลักต่างตอบแทนมาใช้อีกด้วย

หากเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการเกิดขึ้นในความตกลงทริปส์ (TRIPS) แล้วนั้นจะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ (TRIPS) ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองถึงสินค้าที่เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ประการใดดังที่ปรากฏในส่วนอารัมภบทเบื้องต้นของความตกลงทริปส์ (TRIPS) นั้นจะเห็นได้ว่าต้องการที่จะคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความชอบธรรมในทางการค้าระหว่างประเทศและการถ่ายทอดความรู้และการสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีจะได้รับการปกป้องจากรัฐภาคีสมาชิกตามความตกลงทริปส์ (TRIPS) นอกจากนี้ความตกลงทริปส์ (TRIPS) ยังได้มีการผนวกสนธิสัญญาระหว่างประเทศในด้านทรัพย์สินทางปัญญาเข้าด้วยกันอีก 2 ฉบับ คือ อนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 และอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1886 จึงอาจกล่าวได้ว่าความตกลงทริปส์ (TRIPS) ต้องการที่จะคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบของทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ มีผลเท่ากับการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่ได้มุ่งปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่อย่างใด⁶⁵

นอกจากนี้ ในขั้นตอนของการร่างข้อ 22 ถึงข้อ 24 ความตกลงทริปส์ (TRIPS) เพื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังปรากฏว่าความคุ้มครองนี้มุ่งต่อการผูกขาดผลประโยชน์ของสินค้าในด้านการค้าเท่านั้น ซึ่งสินค้าในที่นี้เป็นเพียงสินค้าในความหมายทั่วไปไม่ใช่สินค้าที่เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามที่ปรากฏในร่างข้อ 22 ถึงข้อ 24 ตามความตกลงทริปส์ (TRIPS) ว่าการร่างข้อ 22 ความตกลงทริปส์ (TRIPS) เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่นำมาใช้ในการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และข้อเสนอทั้งหมดนี้ก็เป็นการปกป้องสินค้าในฐานะที่เป็นทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมเท่านั้น โดยแนวทางแรกรัฐบาลสหรัฐต้องการที่จะให้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับที่ไม่สูงนัก ซึ่งการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครื่องหมายการค้าในขณะที่ประเทศกลุ่มของสหภาพยุโรปต้องการที่จะปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยกฎหมายเฉพาะ ซึ่งการปกป้องดังกล่าวจะมีระดับสูงกว่ากฎหมายเครื่องหมายการค้า ทั้งหมดนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการปกป้องในรูปแบบของเครื่องหมายร่วมหรือเครื่องหมายรับรองหรือการใช้กฎหมายเฉพาะก็นับเป็นการปกป้องสินค้าในฐานะเป็นทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมเช่นกัน⁶⁶

⁶⁵ สำนักยุทธศาสตร์การเจรจาการค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่ 65*.

⁶⁶ ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่ 56* น.131.

จุดเริ่มต้นการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ การนำแนวทางที่แตกต่างกันสองประการมาผสมผสานกัน โดยแนวทางที่หนึ่งเป็นแนวทางที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เสนอไว้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีอยู่ 2 วิธี คือ วิธีแรก การคุ้มครองในฐานะที่เป็นเครื่องหมายการค้าประเภทเครื่องหมายรับรอง (certification marks) หรือวิธีที่สองเครื่องหมายร่วม (collective marks) และแนวทางที่สองของประชาคมยุโรป การปกป้องนี้เป็นการปกป้องในระดับที่สูงกว่าเครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายรับรอง โดยทางประชาคมยุโรปไม่ต้องการให้ใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หากเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะทำให้เกิดความสับสนหลงผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดกับสินค้าประเภทไวน์ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะต้องไม่กลายเป็นชื่อสามัญ ซึ่งจากแรงผลักดันของประเทศในประชาคมยุโรปและรัฐภาคีสมาชิกอื่นๆ ในท้ายสุดความตกลงทริปส์จึงกำหนดข้อ 22 ถึง 24 ขึ้น เพื่อการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างเข้มงวด⁶⁷

สาระสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาของความตกลงทริปส์ ในข้อ 22.1 ได้มีการให้นิยามศัพท์คำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” (geographical indication) ไว้อย่างชัดเจนโดยในข้อ 22.1 ระบุว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ สิ่งที่ใช้บ่งชี้ว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในดินแดนของประเทศสมาชิกหรือในท้องถิ่นใดในดินแดนนั้นและสินค้าดังกล่าวมีคุณภาพหรือชื่อเสียงหรือลักษณะเฉพาะอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดอย่างแท้จริง⁶⁸ อีกทั้งความตกลงทริปส์ข้อ 2.1 ยังได้มีการนำเอาหลักการต่างๆ ของอนุสัญญากรุงปารีส ค.ศ.1883 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการในข้อ 9 และ 10 ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งข้อบังคับเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีเนื้อหาที่ครอบคลุมกว่าสนธิสัญญาฉบับอื่นๆ ก่อนหน้านี้⁶⁹

⁶⁷ ธนพจน เอกโยคยะ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 19 น.27.

⁶⁸ ข้อ 22.1 ของความตกลงทริปส์ ค.ศ. 1994

Geographical indication are, for the purposes of this Agreement, indications which identify as good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

⁶⁹ ข้อ 2.1 ของความตกลงทริปส์ ค.ศ. 1994

In respect of parts III, III and IV of this Agreement, Members shall comply with Articles 1 through 12, and Article 19, of the Paris Convention (1967).

จากนิยามข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการให้ความคุ้มครองสินค้าที่มาจากแหล่งกำเนิดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งของประเทศสมาชิกซึ่งอาจเป็นภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่เป็นหน่วยแยกย่อยลงไป แต่ที่สำคัญคือนอกจากสินค้านั้นต้องมาจากแหล่งกำเนิดในพื้นที่ดังกล่าวแล้วสินค้านั้นจะต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอื่นของสินค้ามาประกอบด้วยอันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะได้รับความคุ้มครอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ก็ตาม หากสินค้านั้นดังกล่าวไม่มีความเชื่อมโยงอื่นๆ อันได้แก่ คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอื่นใดอันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการที่จะได้รับความคุ้มครองแล้วนั้นย่อมจะถือว่าไม่เข้าเงื่อนไขที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์ ตามข้อ 22 ถึง 24 จะมีสาระสำคัญเช่น มาตรการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะใช้กับสินค้าเท่านั้น ส่วนบริการจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) และสินค้าที่ได้รับการปกป้องด้วยระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สินค้ากลุ่มพิเศษประเภทไวน์และสุราจะได้รับความคุ้มครองในระดับที่เข้มงวดซึ่งปรากฏอยู่ในข้อ 23 โดยมีการห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ตรงกับความจริง ถึงแม้ว่าสินค้าประเภทไวน์และสุราจะได้มีการระบุถึงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงไว้ก็ตาม รวมทั้งยังห้ามมิให้มีการแสดงข้อความประกอบโดยใช้คำว่า “ชนิด” “แบบ” หรือ “เลียนแบบ” ซึ่งก็ไม่สามารถกระทำได้เช่นกัน โดยจะเห็นได้ว่ามาตรฐานในการให้ความคุ้มครองสินค้ากลุ่มนี้จะสูงกว่าสินค้ากลุ่มที่สอง กลุ่มที่สอง คือ สินค้าดังกล่าวจะเป็นสินค้าทั่วไปที่ไม่ใช่ไวน์และสุรา อาจจะได้แก่อาหารหรือพืชผลทางการเกษตร เป็นต้น อย่างไรก็ตามความคุ้มครองแก่สินค้าทั่วไปนั้นระดับความคุ้มครองจะปรากฏอยู่ในข้อ 22 ที่เป็นการให้ความคุ้มครองในระดับธรรมดาเท่านั้น

ตัวอย่างคำพิพากษาคดี J. Bollinger and other V. The Costa Brava Wine company Limited [1961] RPC 116. คำพิพากษานี้เรียกว่า “The Champagne Case” หรือ “The Spanish Champagne Case”. ข้อเท็จจริงระบุว่าโจทก์เป็นผู้ประกอบการผลิตไวน์ในเขตภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในฝรั่งเศสที่เรียกว่าแชมเปญ (Champagne) ไวน์ของโจทก์ผลิตในเขตแชมเปญและโจทก์ก็ใช้ชื่อบ่งชี้ที่ปลูกในเขตแชมเปญ ซึ่งไวน์ของโจทก์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายอย่างยาวนาน ผู้บริโภคย่อมคาดหวังว่าเมื่อซื้อไวน์ที่ใช้ชื่อว่าแชมเปญ ไวน์ดังกล่าวย่อมผลิตด้วยกระบวนการหรือกรรมวิธีโดยเฉพาะอีกทั้งใช้ชื่อบ่งชี้ที่ปลูกขึ้นในท้องที่เขตแชมเปญเท่านั้น ส่วนจำเลยไม่ได้ผลิตไวน์ในเขตแชมเปญแต่เวลาจำหน่ายไวน์จำเลยกลับใช้ชื่อว่า “แชมเปญสเปน” (Spanish Champagne) ศาลจึงมีคำพิพากษาว่าคำว่าแชมเปญเป็นคำในภาษาฝรั่งเศสการใช้คำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่สุจริต หากผู้ใดนำชื่อดังกล่าวไปใช้กับไวน์ที่ผลิตนอกเขตแชมเปญหรือใช้ชื่อบ่งชี้จากพื้นที่แหล่งอื่น

จำเลยจะต้องใช้คำเรียกชื่อสินค้าของจำเลยว่า “Sparkling” ด้วยเหตุนี้จำเลยจึงไม่มีสิทธิใช้คำว่า “แชมเปญ” กับไวน์ของจำเลย⁷⁰

3.4 มาตรการปกป้องสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดียนับได้ว่าเป็นดินแดนที่มีความเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน โดยที่ในปัจจุบันประเทศอินเดียยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งมีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมที่แข็งแกร่งและมีเสถียรภาพอย่างมากซึ่งโดดเด่นกว่าประเทศอื่นๆ เนื่องจากโครงสร้างประชากรในประเทศอินเดียที่มีคุณภาพส่งผลต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ⁷¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องของการค้าต่างๆไม่ว่าจะเป็นการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศเนื่องจากประเทศอินเดียนั้นถือเป็นประเทศที่มีความสามารถในการผลิตที่เข้มแข็งส่งผลให้มีสินค้ามากมายออกสู่ตลาดโลก⁷² ทำให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างสูงและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งแต่เดิมประเทศอินเดียไม่มีมาตรการทางด้านกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ตามประเพณีวัฒนธรรมจนกระทั่งประเทศอินเดียได้เข้าเป็นสมาชิกของความตกลงทริปส์(TRIPs) ซึ่งต่อมาประเทศอินเดียจึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 ขึ้น⁷³ โดยในส่วนนี้ผู้ศึกษา

⁷⁰ วิชัย อริยะนันท์ทกะ, ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าและการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม”, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2556 จาก

<http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldmain=4&No=5&Title=%A1%AE%CB%C1%D2%C2%B7%C3%D1%BE%C2%EC%CA%D4%B9%B7%D2%A7%BB%D1%AD%AD%D2&page=>

⁷¹ ดร.ศรพล ตูลยะเสถียร, และ พีรพรรณ สุวรรณรัตน์, “คอลัมน์คิดนอกกรอบ” สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, น.20.

⁷² ณพเกษม โชติติลลิก เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับอินเดีย-อินเดียกับทรัพย์สินทางปัญญา สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เมืองมุมไบ จากหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2,995 วันที่ 26-29 ตุลาคม พ.ศ.2557. จาก <http://www.thaiindia.net/knowledge/2014-12-30-14-09-50/item1755-2014-11-07-12-2...>

⁷³ ทวีพทุทธ์ ศิริศักดิ์บรรจง, “มาตรการคุ้มครองการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบประเพณีศึกษากรณีผ้าไหมสุรินทร์”, ดุษฎีนิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2556, น.314.

จะขออธิบายถึงสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองด้วยมาตรการตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียตามลำดับ

3.4.1 สินค้าที่รับการปกป้องด้วยระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในส่วนของพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ.1999 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Act, 1999) ของประเทศอินเดียนั้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหลักที่มีประสิทธิภาพในการปกป้องคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยที่ประเทศอินเดียได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของผลิตภัณฑ์ทางอาหารและผลิตภัณฑ์พิเศษอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความพิเศษเป็นเอกลักษณ์อันมีจุดกำเนิดตามประเพณีและท้องถิ่นต่างๆในประเทศอินเดีย ผลิตภัณฑ์ต่างๆเหล่านี้จึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมในประเทศอินเดีย ประเทศอินเดียจึงได้สร้างระบบกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อเป็นการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและคุ้มครองอาหารตามประเพณีของชาวอินเดีย ดังที่ปรากฏตามบทบัญญัติของกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication Act 1999) ที่มีจุดมุ่งหมายหลากหลายซับซ้อน โดยที่กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ถูกสร้างขึ้นภายใต้แนวความคิดที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิสาธารณะ (public rights) ส่งผลทำให้เอกชนและสาธารณชนนั้นสามารถที่จะเป็นผู้จดทะเบียนเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสิทธิดังกล่าวนี้ได้อย่างสมบูรณ์⁷⁴

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียนั้นยังมุ่งหมายที่จะให้คุ้มครองแก่ตัวสินค้า หากว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าตามธรรมชาติ (natural goods) หรือว่าเป็นสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือในดินแดนของประเทศหรือภูมิภาคหรือท้องถิ่น ซึ่งการผลิตสินค้าในพื้นที่ดังกล่าวก่อให้เกิดคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าอย่างสำคัญและหมายความรวมไปถึงสินค้าที่ถูกผลิตเพียงชั้นตอนหนึ่งในพื้นที่หรือสินค้าที่ถูกผลิตบางชั้นตอนในพื้นที่หรือสินค้าที่ถูกเตรียมในพื้นที่ซึ่งพื้นที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นพื้นที่ในดินแดนหรือภูมิภาคแต่ทั้งนี้จะไม่ได้ให้ความคุ้มครองรวมไปถึงการบริการ มีผลเท่ากับว่าบริการนั้นจะไม่ใช้วัตถุแห่งความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับดังกล่าว

⁷⁴ Ajay Dua, "Perspectives for Geographical Indication in India" Summary of Statement by Ministry of Industry & Commerce Government of India, available at <www.wipo.int/.../wipo_geo_bei_07_www_81788.doc>.

ประเทศอินเดียถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และในขณะเดียวกันยังมีโครงสร้างทางกฎหมายที่เข้มแข็งและมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันหลาย ขั้นตอนอย่างสลับซับซ้อน กฎหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียนั้นจะมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับซึ่งสามารถแยกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้⁷⁵

1) พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Act, 1999)

2) การจดทะเบียน และการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 2002 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Rules, 2002)

3) ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs Agreement)

4) อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention)

พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Act, 1999) ได้เกิดขึ้นจากการที่ประเทศอินเดียนั้นเป็นประเทศที่มีความหลากหลายในด้านของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและประเพณีจากท้องถิ่นในประเทศอินเดียแทบทั้งสิ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าดังกล่าวนี้ล้วนมีส่วนสำคัญในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีโดยรวมภายในประเทศ โดยประเทศอินเดียได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงมีความพยายามในการสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นและอาหารตามประเพณีของประเทศอินเดีย อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการเกิดกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่าสาธารณชนหรือเอกชนสามารถจดทะเบียนเพื่อก่อให้เกิดสิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ โดยถือว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิสาธารณะ (public rights) ที่ประชาชนความชอบธรรมที่ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้โดยไม่มีข้อจำกัด⁷⁶

⁷⁵ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2549), น.3.

⁷⁶ Ajay Dua, อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 78

3.4.1.1 คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดีย

พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 (The Geographical Indications of Goods (registration and protection) Act, 1999) มาตรา 1(3)(e) ได้มีการอธิบายไว้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสินค้า หมายถึงว่า สิ่งที่ได้มีการใช้ในการบ่งบอกว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าทางการเกษตร หรือเป็นสินค้าตามธรรมชาติ หรือเป็นสินค้าที่ได้ผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิด หรืออาณาเขตของประเทศ หรือในดินแดน หรือว่าสถานที่ในอาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่งจนทำให้สินค้านั้นได้รับการยอมรับถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะโดยเฉพาะของสินค้านั้นทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ ดินแดน หรือท้องถิ่นนั้น อีกทั้งกระบวนการผลิตหรือการเตรียมการนั้นได้กระทำหรือได้ก่อให้เกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย⁷⁷

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียนั้น เมื่อพิจารณาจากมาตราดังกล่าวในตอนท้ายจะเห็นได้ว่ามีความมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองถึงชื่อของสินค้าใดๆ แม้ว่าไม่มีชื่อของอาณาเขตภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นของประเทศเป็นส่วนประกอบอยู่ด้วยก็ตาม แต่ถ้าสินค้านั้นได้มีความเกี่ยวข้องหรือสินค้านั้นได้มีการใช้ซึ่งเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีต้นกำเนิดมาจากประเทศ หรือดินแดน หรือท้องถิ่นนั้น สามารถที่จะถือว่าเป็นสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ของภูมิศาสตร์ของอาณาเขตนั้นได้ ดังตามที่ปรากฏในตอนท้ายว่า “For the purposes of this cause, any name which is not the name of the of a country, region or locality of that country shall also be considered as the geographical indication if it relates to a specific geographical area and is used upon or in relation to particular goods originating from that country, region or locality, as the case may be”

⁷⁷ geographical indication”, in relation to goods, means an indication which identifies such goods as originating, or manufactured in the territory of a country, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of such goods is essentially attributable to its geographical origin and in case where such goods are manufactured goods one of the activities of the goods concerned takes in such territory, region or locality, as the case may be, see also, the Geographical Indications of Goods(registration and protection) Act,1999) Article 1 (3)(e)

ดังนั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาตรา 1 (3)(e) จึงได้มีการให้ความคุ้มครองถึงสิ่งบ่งชี้ที่มีความพิเศษเฉพาะตัว โดยเป็นสิ่งบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงเขตทางภูมิศาสตร์พิเศษและได้มีการนำมาใช้เกี่ยวกับการผลิตสินค้า ถึงแม้ว่าจะเป็นการผลิตสินค้า แต่เพียงบางส่วนก็ตาม สิ่งบ่งชี้เช่นนี้ก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ โดยสิ่งบ่งชี้เหล่านี้อาจนำมาใช้กับสินค้าได้หลากหลายประเภท เช่น สินค้าตามธรรมชาติหรือสินค้าทางการเกษตรที่ได้มีการผลิตขึ้นในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง หรือรัฐใด หรือพื้นที่ใดของประเทศหนึ่ง และในขณะเดียวกันสิ่งบ่งชี้ดังกล่าวนี้ย่อมสร้างความน่าเชื่อถือหรือให้ความเชื่อมั่นในด้านคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าได้เช่นเดียวกัน⁷⁸

ใน ค.ศ. 2010 สำนักงาน GIS ของอินเดียได้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารของประเทศอินเดีย คือ สตูเนื้อไฮเดอราบาดิ ฮาริม(Hyderrabadi Haleem) โดยเป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ชาวพื้นเมืองที่มักจะมีการบริโภคกันในเดือนรอมฎอน อีกทั้งเป็นอาหารจานแรกที่ไม่ใช่มังสวิวัตินิของอินเดียที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สตูเนื้อไฮเดอราบาดิ ฮาริม จะประกอบด้วยถั่วและข้าวสาลีทุบแบบหนาผสมด้วยเครื่องเทศดั้งเดิมของอินเดีย ส่วนผสมที่สำคัญของอาหารนี้ คือ เนื้อไก่หรือเนื้อแกะ ข้าวสาลี ขมิ้น กระเทียม นม ถั่ว ชิง เครื่องเทศ เช่น อบเชย เมล็ดยี่ห่วย่า (shah Zeera) พริกไทยสีเหลือง ฝรั่งเศสธรรมชาติ (Kababcheeni) หมาก น้ำตาลโตนด กระจวาน ส่วนผลไม้แห้งอื่นๆที่นำมาเป็นส่วนประกอบ ได้แก่ อัลมอนด์ มะม่วงหิมพานต์ พิสตาเซีย มะเดื่อ เป็นต้น โดยถูกเสิร์ฟแบบร้อนแล้วราดด้วยน้ำเกรวี่ แล้วใส่ซีสันมะนาว เนยชนิดใส ไข่ต้มหั่น ผักชีสับ และหอมทอด อย่างไรก็ตามเมื่อผลิตภัณฑ์อาหารชิ้นนี้ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนแล้ว ความคุ้มครองดังกล่าวนี้ยังครอบคลุมไปถึงขั้นตอนและกระบวนการผลิตด้วยเช่นกัน⁷⁹

ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่งของผู้ผลิตในท้องถิ่นที่ได้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยสำนักงานสิทธิบัตรของประเทศอินเดียในเดือนกันยายน ค.ศ.2010 ซึ่งได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์อาหารไฮเดอราบาดิ ฮาเลม (Hyderrabadi Haleem)ข้างต้นนี้อันได้แก่ บิกานีริ บฮูจาย (BikaneriBhujia) หรือเรียกสั้นๆว่า บฮูจาย(Bhujia) ซึ่งเป็นขนมชนิดหนึ่งที่มีความกรอบและมีชื่อเสียงได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างมาก ขนมหดดังกล่าวจะมีการใช้แป้งกรัม (Besan) มาเป็นวัตถุดิบหลักและประกอบด้วยส่วนผสม

⁷⁸ รัฐศิริรินทร์ ตมิศานนท์, ปัญหาการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศึกษากรณีผลิตภัณฑ์อาหารไทยพื้นบ้าน (ผัดหมี่โคราช), วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, พ.ศ. 2556), น.37.

⁷⁹ เพิ่งอ้าง, น.38.

ของเครื่องเทศที่มาจากเมืองพิมเนร์ซึ่งเป็นเมืองในรัฐทางตะวันตกของรัฐสทานคราในอินเดีย อีกทั้งเครื่องปรุงอื่นๆ เช่น กานพลู พริกไทยดำ เกลือ กระวาน ฯลฯ ขนมหดงกล่าวมาโดยการนำเข้าเข้ามาภาคและใช้การทอดในน้ำมันพืชจนเป็นสีเหลือง แล้วจึงนำมาเสิร์ฟให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเมื่อผู้ผลิตได้รับการจดทะเบียนสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองโดยผลของกฎหมายเช่นเดียวกันกับอาหารประเภทอื่นๆด้วยเป็นต้น⁸⁰

ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ค.ศ. 1999 จึงได้ถูกนำมาใช้ในการให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มาจากประเพณีวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยการให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์หรือสินค้านี้มีลักษณะเป็นสิทธิชุมชนอันเป็นการปกป้องสิทธิในทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยได้ถูกนำมาปรับใช้เพื่อปกป้องและให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมหลากหลายชนิด เช่น ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร อันได้แก่ สุรา กาแฟ ยาสูบหรืออาหารชนิดอื่นๆ ไม่ว่าจะผลิตภัณฑ์หรือสินค้านี้จะถูกรวมขึ้นในรูปของอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมก็ตาม⁸¹

3.4.2 การควบคุมมาตรฐานของสินค้าตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ส่วนมาตรการทางด้านกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยนั้น ถือเป็นหนึ่งในมาตรการทางด้านกฎหมายอย่างหนึ่ง ซึ่งมาตรการทางด้านกฎหมายดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อควบคุมมาตรฐานของสินค้าและผลิตภัณฑ์ โดยความเป็นมาตรฐานของสินค้านี้จะต้องสอดคล้องกับความตกลงทริพส์ ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ โดยบทบัญญัติในมาตรา 2 (1) ของพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ.1999 ของประเทศไทยนั้น โดยได้ให้คำนิยามศัพท์ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้า” ไว้ว่า สิ่งบ่งชี้ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ต่างๆของสินค้าทางการเกษตร สินค้าตามธรรมชาติ(natural goods) หรือสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือในดินแดนของประเทศ หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งการผลิตสินค้าในพื้นที่ดังกล่าวก่อให้เกิดคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าอย่างสำคัญ และหมายความรวมถึงสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นเพียงขั้นตอนหนึ่งในพื้นที่หรือสินค้าที่ถูกผลิตบางขั้นตอนในพื้นที่ หรือสินค้าที่ถูกเตรียม

⁸⁰ เฟิงอ้วง, น.38.

⁸¹ Geographical Indication Registry, “STATE WISE REGISTRATION DETAIL OF G.I APPLICATIONS 15th September, 2003 – 31st March, 2013,” Accessed June, 2012 http://ipindia.nic.in/girindia/GI_Details_March2013.pdf

ในพื้นที่ซึ่งพื้นที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในพื้นที่ ในดินแดน ภูมิภาค หรือท้องถิ่น⁸² ด้วยเหตุเช่นว่านี้ พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 จึงมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองแก่สิ่งทางภูมิศาสตร์ ชื่อย่อ หรือคำอื่นใดซึ่งไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ แต่ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าชื่อดังกล่าวนั้นเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้า⁸³

3.4.2.1. เจเนอซของารได้รับความคุ้มครอง

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะได้รับการคุ้มครองตามเจเนอซที่กฎหมายกำหนดไว้จะต้องเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถนำมาจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นได้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่สามารถนำมาจดทะเบียนได้นั้นจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือต้องไม่ก่อให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับแหล่งที่มาของสิ่งบ่งชี้ที่จะนำมาจดทะเบียน ความคุ้มครองที่ได้รับซึ่งมาจากการควบคุมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ (1) การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (The Protection of Geographical Indications) (2) การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้า (The Protection of Trade Mark) ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวที่เกี่ยวกับการควบคุมการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดของสินค้าโดยจะมีสาระสำคัญคือ ลักษณะที่หนึ่ง ชื่อภูมิศาสตร์ในแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กลไกการควบคุมตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ การควบคุมเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าไม่ให้สูญเสียความเป็นมาตรฐานดั้งเดิมของสินค้าจนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถนำมาใช้กับสินค้าดังกล่าวได้อีกต่อไป ลักษณะที่สอง คือ ชื่อภูมิศาสตร์ในแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าเนื่องจากชื่อภูมิศาสตร์

⁸² มาตรา 2 (1) พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อินเดีย ค.ศ. 1999

“geographical indication”, in relation to goods, mean an indication which identifies such goods as agricultural goods, natural goods or manufactured goods as originating, or manufactured in the territory of a country, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of such goods essentially attributable to its geographical origin and in case where such goods are manufactured goods one of the activities of either the production or of processing or preparation of the goods concerned take place in such territory, region or locality, as the case may be.

⁸³ Masha A. Echols, *Geographical indication for food products*, (U.S.A. : Kluwer Law International.2008), pp.125-127.

เป็นเครื่องหมายรับรอง จากกรณีดังกล่าวเช่นนี้จะต้องมีการตรวจสอบโดยผู้ทรงสิทธิว่าเครื่องหมายรับรองของตนนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งสามัญ ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าชื่อเครื่องหมายรับรองเป็นชื่อเรียกขานสินค้าโดยทั่วไปจนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งอยู่ในรูปของเครื่องหมายการค้านั้นได้สูญเสียความเป็นเครื่องหมายไป ซึ่งเครื่องหมายดังกล่าวก็ย่อมอาจจะถูกเพิกถอนจากระบบการจดทะเบียนได้ ถ้าหากว่าผู้ทรงสิทธินั้นละเลยต่อการตรวจสอบเกี่ยวกับเครื่องหมายของตนที่ได้มีการจดทะเบียนไว้แล้ว

3.4.2.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่สามารถจดทะเบียนได้

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะอย่างใด ๆ ดังต่อไปนี้ตามที่ปรากฏใน มาตรา 9 เจ้าหน้าที่ย่อมไม่สามารถดำเนินการจดทะเบียนให้แก่ผู้ยื่นคำขอได้⁸⁴

(1) ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นอาจจะเป็นการหลอกลวงหรืออาจจะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด

⁸⁴ Geographical Indications of Goods Act, 1999, Article 9 stipulates that “ A geographical indication :

- (a) the use of which would be likely to deceive or cause confusion; or
- (b) the use of which would be contrary to any law for the time being in force;
- (c) which comprises or contains scandalous or obscene matter; or
- (d) which comprise or contains any matter likely to hurt the religious susceptibilities of any class or section of the citizens of India; or
- (e) which would otherwise be disentitled to protection in a court; or
- (f) which are determined to generic names or indications of goods and are, therefore, not or ceased to be protected in their country of origin, or which have fallen into disuse in that country; or
- (g) which although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, but falsely represent to the persons that the goods originate in another territory, region or locality, as the case may be, shall not be registered as a geographical indication.

(2) ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นขัดต่อกฎหมายใดๆที่มีผลใช้บังคับอยู่แล้วในขณะนั้น

(3) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ประกอบไปด้วยหรือว่ามีสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมจรรยา

(4) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งได้ประกอบไปด้วยหรือมีสิ่งที่จะทำลายศาสนาที่เป็นสิ่งยึดถือของพลเมืองอินเดีย

(5) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในศาล

(6) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อสามัญทั่วไปหรือเครื่องหมายที่แสดงอยู่บนตัวสินค้าหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือไม่มีการใช้ในประเทศที่เป็นต้นกำเนิดนั้น

(7) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ แม้ว่าแท้ที่จริงแล้วได้รับการยอมรับว่าเป็นสินค้าที่มีต้นกำเนิดมาจากดินแดน ภูมิภาค ท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่ง แต่มีการแสดงให้สาธารณชนเข้าใจโดยไม่ถูกต้องว่าสินค้านั้นมีต้นกำเนิด หรือมาจากดินแดน ภูมิภาค ท้องถิ่นแห่งอื่น

เมื่อเป็นกรณีตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 9 แล้วย่อมไม่สามารถที่จะทำการจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นชื่อสามัญได้ ซึ่งคำว่า “ชื่อสามัญ” หมายถึง ชื่อของสินค้าที่แม้ว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ ดินแดน ที่สินค้าได้ถูกผลิตขึ้นหรือว่ามีแหล่งกำเนิดจากสถานที่หรือดินแดนนั้นก็ตาม แต่ภายหลังจากนั้นปรากฏว่าชื่อของสินค้าเช่นว่านี้ได้สูญเสียความเป็นแหล่งต้นกำเนิดของสินค้านั้นไป และต่อมาภายหลังชื่อของสินค้านั้นได้กลายเป็นชื่อสามัญสำหรับสินค้าหรือบริการในฐานะที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงคุณสมบัติ ชนิด และประเภทของสินค้านั้น⁸⁵ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต่อมาในภายหลังนั้นปรากฏว่าได้กลายเป็นเพียงชื่อสามัญ โดยในการพิจารณาว่าเป็นชื่อสามัญหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาจากปัจจัยแวดล้อม

⁸⁵ For the purposes of this section, “generic names or indications” in relation to goods, means the name of a goods which, although relates to the place or the region where the goods was originally produced or manufactured, has lost its original meaning and has become the common name of such goods and serves as a designation for or indication of the kind, nature, type or other property or characteristic of the goods, See also, Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 - Section 9 (Explanation 1).

ประกอบการพิจารณา อีกทั้งสภาพการต่างๆที่มีอยู่ รวมทั้งสภาพทางด้านภูมิภาค ดินแดน ในสถานที่ที่ชื่อนั้นมีแหล่งกำเนิดเกิดขึ้นมา รวมไปถึงพื้นที่ที่ได้มีการบริโภคสินค้าด้วย⁸⁶

3.4.3 บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เมื่อมีการจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วนั้น ย่อมที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันได้จดทะเบียนแล้วนั้นจะมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ซึ่งการให้ความคุ้มครองถึงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายของประเทศอินเดีย จะพิจารณาถึงบุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ โดยคำนึงว่าสิทธินั้นเป็นสิทธิที่บริสุทธิ์และมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายอยู่ในขณะนั้นจนถึงเวลาที่สิทธิของผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ถูกกระทำละเมิด แต่หากต่อมาภายหลังปรากฏว่าบุคคลนั้นได้มีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยประการใดๆสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันได้จดทะเบียนไว้แล้วนั้น ย่อมจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติของกฎหมาย

3.4.3.1 ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จดทะเบียน

เมื่อผู้ทรงสิทธิได้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วนั้นและในขณะเดียวกันสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามที่ได้มีการจดทะเบียนไว้แล้ว ยังคงมีผลสมบูรณ์อยู่ในขณะนั้น ผู้ที่ได้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมถือได้ว่าเป็นเจ้าของในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชอบ อีกทั้งสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันได้จดทะเบียนดังกล่าวนี้ ยังครอบคลุมรวมถึงกรณีของผู้ใช้ที่ได้รับอนุญาต หรือผู้ใช้ที่มีสิทธิในทำนองเดียวกันนี้ด้วย ย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายในการที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายใดๆที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นๆที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งได้จดทะเบียนตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่พระราชบัญญัตินี้ได้มีการรับรองและให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไว้ เช่น กรณีการเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งหรือเรียกค่าเสียหายจากผลกำไรซึ่งอาจคิดคำนวณได้โดยศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยในจำนวนเงินค่าเสียหายหรือผลกำไรให้แก่ผู้เสียหาย

⁸⁶ In determining whether the name has become generic, account shall be taken of all factors including the existing situation in the region or place in which the name originates and the area of consumption of the goods, see also, Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999 - Section 9 (Explanation 2).

ในกรณีที่เป็นค่าเสียหายที่ไม่เกี่ยวกับผลกำไรหรือเป็นค่าเสียหายที่ตามความเป็นจริงศาลย่อมไม่อาจอนุญาตให้ชดใช้ค่าเสียหายให้ได้ในกรณีดังต่อไปนี้⁸⁷

(1) การกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วม

(2) แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่าในเวลาที่ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้กระทำละเมิดนั้นไม่รู้และไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าเจ้าของสิทธินั้นได้มีการจดทะเบียนหรือเจ้าของสิทธิ เช่นว่านี่เป็นได้รับอนุญาตในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และตนเองได้หยุดใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับสินค้าและบริการนั้นเมื่อได้รู้ถึงสิทธิของเจ้าของสิทธิดังกล่าวนั้นแล้ว

(3) กรณีที่มีการลวงขายเกิดขึ้น ได้มีการแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลโดยผู้กระทำละเมิดว่า ตนไม่รู้และไม่มีเหตุอันควรรู้ในเวลาที่ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าเจ้าของสิทธิได้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไว้ก่อนแล้ว อีกทั้งในเวลาของผู้กระทำละเมิดทราบถึงสิทธิของเจ้าของสิทธิ ได้มีการหยุดใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีการจดทะเบียนกับสินค้าและบริการนั้นๆ

ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นผู้ทรงสิทธิจำนวนสองคนหรือมากกว่านั้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้อาจจะเหมือนกันหรือคล้ายกันอย่างยิ่งก็ได้และไม่ถือว่าสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของบุคคลหนึ่งไม่สามารถใช้ยันกับอีกบุคคลหนึ่งได้เพียง

⁸⁷ Although Section 20, paragraph 1 stipulates that no proceeding can be instituted to prevent, or to recover, damages for the infringement of an unregistered geographical indications, it declares in paragraph 2 that nothing in the Geographical Indication Act shall be deemed to affect rights of action against any person for passing off goods as the goods of another person or the remedies in respect thereof. Therefore, unregistered geographical indications could be protected in the court on the basis of the passing-off action.

เพราะว่าการจดทะเบียน โดยถือว่าสิทธิของแต่ละคนนั้นเสมือนว่าเป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่เพียงผู้เดียวตามที่กฎหมายได้มีการบัญญัติไว้⁸⁸

นอกจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแล้วยังได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ทรงสิทธิอีกประการหนึ่ง ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 24 วรรคแรกซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของการโอนสิทธิไว้ดังนี้คือ “Notwithstanding anything contained in any law for the time being in force, any right to a registered geographical indication shall not be the subject matter of assignment, transmission, licensing, pledge, mortgage or any such other agreement..., โดยบทบัญญัตินี้ได้กำหนดว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ทำการจดทะเบียนแล้วนั้น ห้ามไม่ให้มีการโอนสิทธิหรือส่งต่อสิทธิด้วยประการใดๆ เช่น ห้ามโอน ห้ามส่งมอบ ห้ามจำหน่าย ห้ามจำนอง หรือกระทำการโอน ในรูปแบบของสัญญาในลักษณะอื่นๆ เป็นต้น

โดยหลักการในเรื่องของการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะไม่สามารถอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิสืบทอดไปได้ ส่วนกรณีที่ผู้มีสิทธิเช่นนี้ได้ถึงแก่ความตายสิทธิของบุคคลดังกล่าวนี้ซึ่งเกี่ยวกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมตกทอดแก่ผู้สืบทอดตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 24 วรรคสอง มีใจความว่า “...on the death of an authorised user his right in a registered geographical indication shall devolve on his successor in title under the law for the time being in force.” ดังนั้นการโอนสิทธิด้วยวิธีการโอนโดยปกติ นั้นจะไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่เป็นการโอนทางมรดกในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

⁸⁸ Geographical Indications of Goods Act, 1999, Article 21 (3) stipulates that where the two or more persons are authorised users of geographical indications, which are identical with or nearly resemble each other, the exclusive right to the use of any of those geographical indications shall not (except so far as their respective rights are subject to any conditions or limitations entered on the register) be deemed to have been acquired by anyone of those persons as against any other of those persons merely by registration of the geographical indications, but each of those persons has otherwise the same rights as against other persons as he would have if he were the sole authorised user.

3.4.3.2 ผู้จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาตรา 11 ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียไว้ โดยมีการให้ความหมายถึงว่า บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ผลิต องค์กร หรือหน่วยงานราชการที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่มีผลใช้บังคับในเวลานั้น ซึ่งแสดงความสนใจในการผลิตสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นและมีความประสงค์ในการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์⁸⁹ แต่ถ้าเป็นการยื่นคำขอโดยบุคคลที่อยู่ต่างประเทศ บุคคลนั้นสามารถยื่นคำขอด้วยตนเองโดยระบุในแบบคำขอว่าจะให้สถานที่ใดเป็นสถานที่จดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียจึงทำให้ทราบได้ว่าการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นผู้ที่ทำการจดทะเบียนมีอยู่สองประเภทคือ

ประเภทที่หนึ่ง ผู้มีสิทธิที่จะจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเมื่อมีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วจึงจะมีสิทธิและอำนาจในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ผู้ทรงสิทธิได้ทำการจดทะเบียนไว้แล้ว ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า Tea Board⁹⁰ ซึ่งแสดงตนว่าตนเองเป็นผู้ผลิตด้วยเหตุดังกล่าวนี้ผู้ผลิตหลายๆรายจึงอาจร่วมกันใช้สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่ผู้ผลิตเช่นนี้จะต้องปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของสินค้าสำหรับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าของตน อีกทั้งผู้

⁸⁹ Geographical Indications of Goods Act, 1999, Article 11(1) stipulates that “Any association of persons or producers or any organization or authority established by or under any law for the time being in force representing the interest of the producers of the concerned goods, who are desirous of registering a geographical indication in relation to such goods shall apply in writing to the Registrar in such form and in such manner and accompanied by such fees as may be prescribed for the registration of the geographical indication.

⁹⁰ คำว่า “Tea Board” เป็นหน่วยงานราชการที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย Tea Act 1953 หน่วยงานนี้มีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาการรับรองกระบวนการผลิตและการขายชา ซึ่งชาที่อยู่ภายใต้การดูแลนี้มีความพิเศษคือ ชาดังกล่าวเป็นชาในดินแดนประเทศอินเดีย รวมทั้งชาที่มาจากเขต Darjeeling ประเทศอินเดีย Tea Board เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกหลาย ๆ ประเภท ในฐานะที่สมาชิกเหล่านี้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน สมาชิกของ Tea Board จึงมีทั้งรัฐบาล คนงาน ผู้ส่งออก ผู้บรรจุภัณฑ์และผู้บริโภค

ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นผู้ที่สร้างขึ้นเองและจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย

ประเภทที่สอง ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์⁹¹ ย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้า อีกทั้งผู้ใ้ยังสามารถยื่นคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ โดยประโยชน์ของการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผู้ใช้นั้นได้มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในหลายๆมาตราเช่น Article 25 ว่าด้วยเรื่องของการ Prohibition of the registration of geographical indication as trade mark ซึ่งบัญญัติว่า “Notwithstanding anything contained in the TradeMarks Act, 1999, the Registrar of Trade Marks referred to in Section 3 of that Act, shall, *suomotu*⁹² or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registrations of a trade mark which

(a) contains or consists of a geographical indication with respect to the goods or class or classes of goods not originating in the territory of a country, or a region or locality in that territory which such geographical indication indicates, if use of such geographical indications in the trade mark for such goods, is of such a nature as to confuse or mislead the persons as to the true place of origin of such goods or class or classes of goods.” ซึ่งหมายความว่า ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีสิทธิที่จะทำการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ได้ ไม่ว่าจะการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าหรือระดับของสินค้านั้น

⁹¹ Geographical Indications of Goods Act, 1999,

Article 11(4) stipulates that “Every application under sub-section (1) shall be filed in the office of the Geographical Indications Registry within whose territorial limits, the territory of the country or the region or locality in the country to which the geographical indication relates is situated : Provided that where such territory, region or locality as the case may be, is not situated in India, the application shall be filed in the office of the Geographical Indications Registry within whose territorial limits the place mentioned in the address for services in India as disclosed in the application, is situated.

⁹² *Suo motu* (Latin language) means that refers to a court or other official agency taking some action on its http://en.wikipedia.org/wiki/Talk%3ASuo_motu.

3.4.4 ลักษณะการละเมิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบ

ลักษณะของการละเมิดสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ. 1999 ของประเทศอินเดียนั้น ได้ปรากฏอยู่ในมาตรา 22 โดยได้มีการกำหนดถึงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เกี่ยวกับลักษณะของการกระทำละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้หลายประการด้วยกัน โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

3.4.4.1 การกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามที่ได้ปรากฏอยู่ในมาตรา 22 (1)

ที่ว่ากระทำตามลักษณะดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้มีการจดทะเบียนไว้⁹³

(1) ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยแสดงให้เห็นว่าสินค้าตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้มีต้นกำเนิดอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว แต่เป็นการหลอกลวงให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า

(2) ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ว่าด้วยประการใดๆ ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมรวมถึงการลงขายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้มีการจดทะเบียนไว้แล้ว⁹⁴

โดยลักษณะและสภาพของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมนั้นต้องเป็นการกระทำที่ขัดต่อการปฏิบัติโดยสุจริตในทางการค้าหรือทางอุตสาหกรรม นอกจากนี้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียยังได้มีคำอธิบายเกี่ยวกับการกระทำที่ให้ถือว่าเป็นการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมอีกด้วย ดังที่ได้ปรากฏตามตัวอย่างเช่น คำอธิบายเพิ่มเติมตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 (1) Explanation 2 Explanation 2 (i) provides that all acts of such a nature as

⁹³ ธนพจน เอกโยคยะ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 18 น.12 -13.

⁹⁴ Geographical Indications of Goods Act, 1999,

Article 22 (1) first paragraph provides that “A registered geographical indication is infringed by a person who, not being an authorized user thereof,

(a) uses such geographical indication by any means in the designations or presentation of goods that indicates or suggests that such goods originate in a geographical area other than the true place of origin of such goods in a manner which misleads the persons as to the geographical origin of such goods; or

(b) uses any geographical indication in such manner which constitutes an act of unfair competition including passing off in respect of registered geographical indication.

to create confusion by any means whatsoever with the establishment, the goods or the industrial or commercial activities, of a competitor” ซึ่งหมายความว่า การกระทำใดๆ ในทุกกรณีที่ได้ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดในต้นกำเนิดของสินค้าหรือการดำเนินการอื่นใดในทางการค้าหรือในทางอุตสาหกรรมของคู่แข่งไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆก็ตาม เป็นต้น

กรณีที่สอง เป็นไปตามคำอธิบายอยู่ที่มาตรา 22 (1) Explanation 2 (ii) provides that “false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods or the industrial or commercial activities, of a competitor” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่ถูกต้องในทางการค้าเพื่อเป็นการทำลายสินค้าหรือคุณลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรืออุตสาหกรรมหรือกิจการทางการค้าของคู่แข่ง เป็นต้น

กรณีที่สาม เป็นไปตามคำอธิบายเพิ่มเติมที่บัญญัติไว้ในมาตราที่ 22 (1) Explanation 2 (iii) provides that “geographical indications, the use of which in the course of trade is liable to mislead the persons as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods” ซึ่งหมายความว่า การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วนั้น จะมีความรับผิดชอบในกรณีของการทำให้บุคคลใดๆเข้าใจผิดในกระบวนการการผลิต ลักษณะเฉพาะ ซึ่งเหมาะสมต่อวัตถุประสงค์ หรือคุณภาพของสินค้า เป็นต้น

3) การหลอกลวงประชาชนที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้าด้วยการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อประโยชน์ในทางการค้า อันได้แก่ กระบวนการผลิต คุณลักษณะของสินค้า ประโยชน์ของสินค้า คุณภาพของสินค้า เป็นต้น

3.4.4.2 การกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 22 (3)

การกระทำซึ่งเกี่ยวกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้าที่ได้มีการระบุไว้ในกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

1) ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากที่แห่งหนึ่งกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้ากับในที่อีกแห่งหนึ่ง โดยมีได้มีแหล่งกำเนิดในสถานที่ที่เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในที่แห่งแรก หรือ

2) ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบหนึ่งกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้าเพื่อแสดงให้เห็นว่าสินค้าหรือจำพวกของสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในสถานที่เดียวกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แห่งนั้นๆ

3) ได้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทหนึ่งกับสินค้าหรือจำพวกของสินค้าอื่นๆ โดยทำให้เข้าใจว่าสินค้าหรือจำพวกของสินค้านั้นมีต้นกำเนิดหรือว่ามาจากรูปแบบคุณลักษณะความเหมือนแบบเดียวกัน⁹⁵

3.4.4.3 การกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 22 (4)

การกระทำของบุคคลที่มีได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว โดยการเข้าถือสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในลักษณะที่รวมไปถึงการผลิต การเตรียมการ ไม่ถือเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เว้นแต่สภาพของสินค้านั้นถูกทำลาย ทำให้เสื่อมค่าลง หลังจากที่ได้มีการนำเข้าสู่ตลาดแล้ว⁹⁶

⁹⁵ Geographical Indications of Goods Act, 1999,

Article 22(3) stipulates that “Any person who is not an authorized user of a geographical indication registered under this Act in respect of the goods or any class or classes of goods notified under sub-section (2), uses any other geographical indication to such goods or class or classes of goods not originating in the place indicated by such other geographical indication or uses such other geographical indication to such goods or class or classes of goods even indicating true origin of such goods or uses such other geographical indication to such goods or class or accompanied by expression such as “kind”, “style”, “imitation”, or the like expression, shall infringe such registered geographical indication”

⁹⁶ Geographical Indications of Goods Act, 1999,

Article 22 (4) stipulates that “notwithstanding anything contained in this section, where the goods in respect of which a geographical indication has been registered are lawfully acquired by a person other than the authorized user of such geographical indication, further dealings in those goods by such person including processing or packaging, shall not constitute an infringement of such geographical indication, except where the condition of goods is impaired after they have been put in the market”

3.5 มาตรการปกป้องสินค้าในระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

สินค้านั้นมีขึ้นมากมายหลายชนิด ซึ่งบางชนิดนั้นเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์พิเศษ หรือสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือในดินแดนของประเทศ หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งการผลิตสินค้าในพื้นที่ดังกล่าวก่อเกิดคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าอย่างสำคัญและหมายรวมถึงสินค้าที่ถูกผลิตเพียงขั้นตอนหนึ่งในพื้นที่หรือสินค้าที่ถูกผลิตบางขั้นตอนในพื้นที่หรือสินค้าที่ถูกเตรียมในพื้นที่ซึ่งพื้นที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นพื้นที่ในดินแดน ภูมิภาค หรือท้องถิ่น ซึ่งสินค้านี้ควรจะต้องได้รับการปกป้องและจะต้องมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.5.1. สินค้าที่ได้รับการปกป้องด้วยระบบสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

แต่เดิมก่อนที่ประเทศไทยจะได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือความตกลง TRIPs นั้น การใช้บทบัญญัติของกฎหมายที่ใกล้เคียงเพื่อใช้ในการปกป้องคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะปรากฏอยู่ในกฎหมาย 3 ฉบับคือ กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตร และกฎหมายเครื่องหมายการค้า แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากฎหมายเครื่องหมายการค้าเท่านั้นที่สามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายมาปรับใช้เนื่องจากมีความใกล้เคียงในบริบทของกฎหมาย แต่เนื่องจากทฤษฎีในส่วนของกฎหมายการค้านั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างสิ้นเชิงโดยเครื่องหมายการค้านั้นจะมีการบ่งบอกถึงตัวผู้ผลิตสินค้าหรือระหว่างผู้เป็นเจ้าของอย่างชัดเจนแต่ในส่วนของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะบอกถึงพื้นที่ที่มีการผลิตเป็นหลัก แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่าเครื่องหมายการค้าโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นเครื่องหมายรับรองเท่านั้น ที่มีรายละเอียดเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากที่สุด หน้าที่ที่สำคัญของเครื่องหมายรับรองนั้นจะเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้า ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ คุณลักษณะของสินค้า⁹⁷ ที่อาจจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้เป็นเครื่องหมายรับรองได้ แต่เนื่องจากความคุ้มครองตามเครื่องหมายรับรองนั้นจะไม่เข้าลักษณะตามเงื่อนไขของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะต้องอาศัยความมีชื่อเสียง อีกทั้งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถครอบคลุมไปถึงพันธกรณีตามความตกลง TRIPs ทั้งหมดเท่าที่ควร กล่าวคือ เครื่องหมายรับรองจะไม่สามารถออกให้แก่บุคคลหลายคนได้โดยต้องระบุเฉพาะถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น และจะต้องเป็นการรับรองถึงบุคคลอื่นเช่นเดียวกันจะไม่สามารถรับรองตนเองได้

⁹⁷ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534

มาตรา 4 วรรคสี่ “เครื่องหมายรับรองหมายความว่า เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้ หรือจะใช้เป็นเครื่องหมาย หรือเกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณสมบัติอื่นใดของสินค้านั้น หรือเพื่อรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิดหรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการนั้น”

ในขณะที่เดียวกันการจะนำหลักเครื่องหมายร่วมมาปรับใช้ในกรณีเช่นว่านี้ก็ไม่สามารถจะทำได้ เนื่องจากปัญหาในเรื่องของคำจำกัดความของเครื่องหมายร่วมซึ่งไม่ได้ครอบคลุมไปถึงเครื่องหมายรับรองด้วย⁹⁸

ด้วยเหตุปัจจัยและองค์ประกอบหลายๆ ด้านการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยการนำกฎหมายเครื่องหมายการค้ามาปรับใช้นั้น ยังคงมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับหลักการให้ความคุ้มครองประกอบกับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า⁹⁹นั้นได้มีบทบัญญัติไว้โดยโดยชัดแจ้งที่ได้ห้ามมิให้นำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า นอกจากหลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับเครื่องหมายรับรองแล้วนั้น ยังมีกฎหมายไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันได้แก่ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองเพื่อไม่ให้มีการหลอกลวงแก่ผู้บริโภคหรือสาธารณชนในการเลือกซื้อสินค้า อีกทั้งเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้สาธารณชนสับสนหลงผิดอันเกิดจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ถูกต้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับความตกลง TRIPs มาตรา 22 วรรค 2 (a) และในส่วนของการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ผลิตจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางด้านการค้าตามมาตรา 22 วรรค 2 (b) ของข้อตกลง TRIPs ซึ่งความคุ้มครองตามกฎหมายไทยนั้นจะให้การคุ้มครองที่น้อยกว่ากรณีของการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคที่ถูกหลอกลวงเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้า ตัวอย่างเช่นในเรื่องของการซื้อขายมะขามหวาน ในกรณีที่ผู้ขายไม่ได้มีการกระทำอันเป็นการหลอกลวงผู้ซื้อ โดยผู้ขายได้ระบุไว้โดยชัดเจนว่าเป็นมะขามหวานเพชรบูรณ์ ซึ่งปลูกอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ กรณีเช่นนี้จะไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในฐานะที่ทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิดของสินค้าเป็นต้น แต่กรกระทำดังกล่าวนี้อาจทำให้ผู้ค้ารายหนึ่งหรือสินค้าอย่างหนึ่งนั้นเสียชื่อเสียงหรือเสียค่ากู้ดวลก็ได้ ด้วยเหตุดังกล่าวเท่ากับกฎหมายไทยยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองถึงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยตรงและในขณะที่เดียวกันความคุ้มครองดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมไปถึงพันธกรณีตามความตกลง TRIPs ในมาตรา 22 ถึง มาตรา 24 ดังนั้นกฎหมายไทยที่มีอยู่จึงไม่สามารถนำมาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ให้เป็นไปตามพันธกรณีได้ แต่เมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ประเทศไทยจะต้องอนุวัติการกฎหมายของไทยให้เป็นไปตามองค์การการค้าโลก ซึ่งรวมไปถึงความตกลง(TRIP) ด้วยทั้งหมด อีกทั้งยังต้อง

⁹⁸ ทวีพฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง, “คู่มือการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์”, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิศวกรรมการพิมพ์, 2552), น.18-20.

คำนึงถึงรูปแบบของกฎหมายไทยที่จะใช้ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าควรมีรูปแบบใดหรือลักษณะใดด้วยเช่นกัน⁹⁹

บทบัญญัติในส่วนของความตกลง TRIPs ในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นผลจากการประนีประนอมกันระหว่างสองกลุ่มประเทศ กลุ่มประเทศแรก คือกลุ่มประเทศในภาคพื้นยุโรป มีความมุ่งหมายที่จะสงวนไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศของตนเองซึ่งได้มีการนำมาใช้กับสินค้านั้น และในขณะเดียวกันก็เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศอื่นใด อันได้แก่ ประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา นำเอากรรมวิธีการผลิตหรือสูตรต่างๆจากบรรพบุรุษของตนที่อยู่ในยุโรปแล้วได้มีการอพยพไปยังทวีปใหม่ โดยนำเอาชื่อทางภูมิศาสตร์ในประเทศเดิมซึ่งตนอพยพมาแล้วนั้น และนำมาใช้กับสินค้าที่ตนได้ผลิตขึ้นในประเทศซึ่งเป็นทวีปใหม่ที่ตนได้อาศัยนั้น อีกทั้งนำสินค้าดังกล่าวออกจำหน่ายไปยังประเทศต่างๆทั่วโลก โดยมีคุณภาพหรือมีราคาต่ำกว่าประเทศอื่นๆ และโดยในกลุ่มประเทศในทวีปใหม่จะอาศัยหลักเกณฑ์ภายในประเทศของตนที่ว่าชื่อทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวได้มาอย่างยาวนานและต่อเนื่องจนชื่อทางภูมิศาสตร์ที่นำมาใช้กับสินค้านั้นได้กลายเป็นชื่อกึ่งสามัญหรือชื่อสามัญ และนำมาใช้ในประเทศของตนโดยกลุ่มประเทศทั้งสองนี้ ซึ่งในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปจะมีรูปแบบของการคุ้มครองถึงสิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้โดยตรงและมีความเคร่งครัด โดยประเทศดังกล่าวต้องการที่จะสงวนไว้ซึ่งประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิในสินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศของตน จึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศทั้งหมดที่ให้การคุ้มครองถึงสิทธิในลักษณะนี้เพื่อให้กฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวมีผลบังคับอย่างครอบคลุมและกว้างขวางในระดับระหว่างประเทศ

ในส่วนของทวีปใหม่ที่ไม่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายในการนำมาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้ กฎหมายที่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการคุ้มครองในสิทธิเช่นว่านี้จะมีลักษณะของการผ่อนปรน อีกทั้งประเทศในทวีปใหม่นี้ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกของกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ให้ความคุ้มครองถึงสิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้โดยชัดเจน เช่นความตกลงกรุงแมดริดหรือความตกลงกรุงลิสบอนหรืออาจเป็นเพียงสมาชิกของอนุสัญญากรุงปารีสเท่านั้นเพราะเหตุว่าอนุสัญญากรุงปารีสได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะนี้ได้อย่างกว้างจึงไม่ได้มีบทบัญญัติที่เป็นการบังคับที่ให้ความคุ้มครองอย่างชัดเจนมากนัก กฎหมายของกลุ่มประเทศนี้จึงสามารถยอมรับหลักเกณฑ์ที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นชื่อสามัญได้ ซึ่งเมื่อในภายหลัง

⁹⁹ วิมาน เหล่าดุสิต, “แนวทางการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยตามข้อตกลง TRIPs”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2539, น.171-173.

กลุ่มประเทศทั้งสองได้เข้ามาร่วมเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งมีข้อตกลงต่างๆ ที่เกี่ยวกับการค้ารวมไปถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บทบัญญัติเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีการให้การคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนแต่ก็มีข้อยกเว้นในการคุ้มครองไว้ด้วยเช่นกัน

จากการพิจารณาข้อมูลดังกล่าวมาแล้วเบื้องต้นประเทศไทยมีเพียงกฎหมายไม่กี่ฉบับในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ก่อนที่ต่อมาในภายหลังประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลงทริปส์ (TRIPs) อีกทั้งกฎหมายต่างๆ ได้กล่าวแต่เพียงลักษณะของแหล่งกำเนิดของสินค้าอย่างกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งไม่เป็นการเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์ (TRIPs) ด้วยเหตุปัจจัยหลายๆ ประการจึงได้มีการตรากฎหมายโดยเฉพาะเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จึงได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2547 ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป¹⁰⁰

3.5.1.1 คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

นิยามศัพท์ของคำว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 3 มีใจความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ หรือชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว” จากนิยามดังกล่าวข้างต้นนอกจากชื่อของแหล่งภูมิศาสตร์แล้วยังให้หมายความรวมถึงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ โดยจะต้องแสดงให้เห็นผู้บริโภคทราบและเข้าใจถึงที่มาของสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆ ได้ เช่น สัญลักษณ์รูปท่านท้าวสุรนารี (ยาโม) ซึ่งใช้แทนจังหวัดนครราชสีมา หรือใช้สัญลักษณ์พระธาตุนมໃ้แทนจังหวัดนครพนม เป็นต้น อีกทั้งยังหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ด้วย ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นชื่อหรือข้อความอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อเรียกอย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ผู้บริโภคสามารถที่จะเข้าใจถ้อยคำหรือข้อความดังกล่าวได้ว่าหมายความถึงสถานที่ใด หรือเป็นแหล่งภูมิศาสตร์ใดเช่นคำว่า “เมืองช้าง” หมายถึงจังหวัดสุรินทร์ หรือคำว่า “สองแคว” หมายถึงจังหวัดพิษณุโลก หรือคำว่า “โคราซ” หมายความว่าจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

¹⁰⁰ ตะวัน เดชภีร์ตนมงคล, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 27* น.37.

3.5.1.2 ความสัมพันธ์ของสินค้ากับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ได้มีการกำหนดว่าสินค้าไม่ว่าจะเป็นชนิดหรือประเภทใดก็ตามต้องสามารถที่จะบ่งบอกได้ถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะโดยเฉพาะของสินค้าที่ผลิตจากแหล่งพื้นที่นั้นได้ ดังจะเห็นได้จากสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ “ไข่เค็มไชยา” โดยเมื่อผู้บริโภคได้ยินถึงชื่อดังกล่าว ผู้บริโภคจะนึกถึงคุณภาพ และลักษณะของไข่เค็มที่มีลักษณะฟองที่ใหญ่ มีรสชาติเค็ม ประกอบกับไข่แดงด้านในมีลักษณะเป็นมันเยิ้ม เป็นต้น

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าสินค้าที่ได้มีการจดทะเบียนเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น กาแฟดอยช้างของจังหวัดเชียงรายหรือไวน์ที่ราบสูงของจังหวัดเลย ซึ่งจะเห็นได้ว่า “ดอยช้าง” หรือ “ที่ราบสูงภูเรือ” จะไม่ใช่ชื่อเมืองหรือชื่อจังหวัดเหมือนดังเช่นข้าวหอมมะลิสุรินทร์หรือหอยนางรมสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นชื่อทางภูมิศาสตร์โดยแท้ ฉะนั้นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นชื่อเมืองหรือชื่อจังหวัดเท่านั้นโดยอาจจะเป็นชื่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ได้ หรืออาจจะเป็นชื่อที่ราบสูงทะเลสาบภูเขาก็ได้ เช่น ประเทศโปรตุเกสทางตอนเหนือที่มักจะมีฝนตกหนักและมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ แต่ทางตอนใต้ของประเทศโปรตุเกสพื้นที่จะมีลักษณะที่เขียวชอุ่มปรกคลุมด้วยต้นไม้เป็นจำนวนมากกว่าทางตอนเหนือ และทางตอนใต้ได้มีการผลิตไวน์ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยเรียกชื่อว่า “ไวน์เขียว” โดยคำว่าเขียวไม่ได้สื่อถึงแหล่งภูมิศาสตร์ แต่สื่อว่าสินค้าหรือไวน์ชนิดนี้มาจากพื้นที่ที่เขียวชอุ่ม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นชื่อที่ใช้เรียกสินค้าแต่ไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นชื่อที่บ่งบอกถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า (Indication of Source) เสียทีเดียว¹⁰¹ นอกจากรูปแบบสัญลักษณ์หรือลักษณะถ้อยคำซึ่งเป็นองค์ประกอบตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในตัวของสินค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น สินค้ากับแหล่งทางภูมิศาสตร์จะต้องมีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า โดยสินค้านี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความมีชื่อเสียงคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ได้มีการผลิตมาจากแหล่งพื้นที่นั้นด้วยเช่นกัน

3.5.2. การควบคุมมาตรฐานของสินค้าตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สินค้าต่างๆที่มีปรากฏอยู่ในตลาดโลกนั้นมีจำนวนหลากหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคหรือบริโภค ซึ่งสินค้าแต่ละชนิดนั้นล้วนสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนทุกภาคส่วน โดยชุมชนนั้นได้ใช้ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์คิดค้นด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค และเมื่อสินค้าได้รับความ

¹⁰¹ ปัจฉิมา ธนสันติ, “ระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย-สหภาพยุโรป”, เอกสารบันทึกเวทีการสัมมนา ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2550, น.1-3.

นิยมจากผู้บริโภคแล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องคงไว้ซึ่งคุณภาพของสินค้าเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค จึงสมควรที่จะต้องใช้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการควบคุมสินค้าโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.2.1 เงื่อนไขของการได้รับความคุ้มครอง

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาตรา 3 ได้ให้คำนิยามว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือ สิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถที่จะบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง คุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว โดยองค์ประกอบของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีเงื่อนไขซึ่งประกอบไปด้วย¹⁰²

1) เป็นชื่อ หรือ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะของชื่อทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องมีลักษณะเป็นชื่อของท้องถิ่น เช่น ชื่อของทะเล แม่น้ำ ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือพื้นที่ที่มีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่ในหลายจังหวัด หรือแม้แต่ชื่อประเทศ เช่น นครชัยศรี ดอยตุง พุทฺธูราร่องไห เพชรบูรณ์ เชียงราย เทือกเขาสามร้อยยอด เกาะพังงัน เขมเปญประเทศไทย (หรือไทย) สวิตเซอร์แลนด์(สวิส) เป็นต้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่มักนิยมนำเอาชื่อในทางภูมิศาสตร์มาใช้มากที่สุดเนื่องจากว่าสามารถสื่อความหมายให้ผู้บริโภคเข้าใจโดยตรงได้ว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์หรือแหล่งกำเนิดในใด¹⁰³

สัญลักษณ์ที่ได้มีการนำเอามาใช้แทนแหล่งในทางภูมิศาสตร์ ซึ่งการสื่อความหมายเพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้านั้น ไม่จำเป็นจะต้องใช้ชื่อของท้องถิ่นเสมอไปโดยอาจจะมีการสื่อความหมายด้วยการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้บริโภคแทนก็ได้ เช่น หอไอเฟลที่แสดงถึงประเทศฝรั่งเศส ไบเมเบิลที่แสดงถึงประเทศแคนาดา ธงชาติของไทยที่แสดงให้ทราบถึงประเทศไทย เป็นต้น ส่วนใหญ่สัญลักษณ์ที่มีการนำมาใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์จะมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของท้องถิ่นนั้น หรือ รูปภาพของสถานที่ที่มีความสำคัญเนื่องจากทำให้บริโภคสามารถทราบได้โดยทันทีว่าสินค้าชนิดนั้นมาจากท้องถิ่นใด¹⁰⁴

¹⁰² ปัจฉิมา ชนสันติ, กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตสภาในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555), น.237-239.

¹⁰³ เฟิงอ๋าง, เชิงอรรถที่ 102 น.237.

¹⁰⁴ เฟิงอ๋าง, เชิงอรรถที่ 102 น.237.

สิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์จะเป็นชื่อหรือข้อความของสิ่งที่มีชื่ออย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นก็เพียงพอแต่สามารถสื่อความหมายแก่ผู้บริโภคให้รับรู้ได้ว่าชื่อนี้หมายถึงแหล่งภูมิศาสตร์ใด เช่น แปดริ้วหมายถึงจังหวัดฉะเชิงเทราหรือแม่กลองหมายถึงจังหวัดสมุทรสงคราม¹⁰⁵

2) ชื่อ หรือ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น

กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองไว้อย่างชัดเจน โดยจะมุ่งคุ้มครองเฉพาะสินค้าเท่านั้น มิได้หมายความรวมถึงบริการนั้นด้วย ตามที่กำหนดไว้ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความตกลง (TRIPs) อย่างไรก็ตามกรณีของการกระทำละเมิดที่เกี่ยวกับบริการที่ใช้ชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น มวยไทย จะใช้กฎหมายฉบับนี้มาใช้เพื่อคุ้มครองเกี่ยวกับบริการไม่ได้¹⁰⁶

นิยามศัพท์ของคำว่า สินค้า ให้หมายความถึง สิ่งที่สามารถทำการซื้อขาย แลกเปลี่ยนหรือโอนให้แก่กันได้ ไม่ว่าสินค้านั้นจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตมาจากการเกษตรรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่มาจากหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเกี่ยวกับสินค้าทั้ง 3 ประเภท ซึ่งคือสินค้าเกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรม จะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น จึงจะสามารถใช้ชื่อของท้องถิ่นหรือสัญลักษณ์หรือว่าสิ่งอื่นที่บ่งบอกถึงท้องถิ่นนั้นกับสินค้าที่มาจากท้องถิ่นนั้นได้¹⁰⁷

อย่างไรก็ดี คำจำกัดความของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายใช้คำว่า “...สินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์...” จึงมีปัญหาในประการที่ว่าสินค้าใดที่จะถือว่าเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ หากสินค้านั้นเป็นสินค้าทางการเกษตรที่เป็นพืช ผัก ผลไม้ที่นำมาจำหน่ายได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหรือกรรมวิธีต่างๆซึ่งจะไม่มีปัญหาในการตีความ แต่ถ้าเป็นสินค้าที่จะต้องนำมาผ่านกระบวนการหรือกรรมวิธีบางประการจากท้องถิ่นหนึ่ง อาจเกิดปัญหาว่าสินค้านั้นสามารถผ่านกระบวนการในการผลิตจากท้องถิ่นใดได้หรือไม่และจะถือว่าเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่ง

¹⁰⁵ เฟิงอ๋าง, *เชิงอรรถที่ 102* น.237.

¹⁰⁶ เฟิงอ๋าง, *เชิงอรรถที่ 102* น.237.

¹⁰⁷ มาตรา 3 พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

ภูมิศาสตร์นั้นหรือไม่ อีกทั้งจะสามารถใช้ชื่อของท้องถิ่นนั้นเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้หรือไม่¹⁰⁸

3) สินค้าต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์

การแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนส่งผลให้สินค้าได้แสดงออกมาในรูปแบบดังต่อไปนี้

คุณภาพ ตามที่กล่าวมานี้หมายความถึงการใช้ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่บ่งบอกถึงสินค้าว่ามีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ใด ที่ได้นำมาของจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าสินค้านั้นได้ถูกผลิตขึ้นตามมาตรฐานคุณภาพที่แหล่งภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นกำหนดไว้ เช่น ไข่เค็มไชยา ที่ต้องนำไข่ที่ได้มาจากแม่เป็ดที่กินอาหารในท้องที่ผ่านกระบวนการกรรมวิธี อาทิ นำดินจอมปลวกมาพอกผสมกับไข่ ซึ่งทำให้ไข่เค็มมีไข่สีแดงที่มีลักษณะเป็นมันเยิ้มเป็นต้น¹⁰⁹

ชื่อเสียง หมายความถึง ประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่ยอมรับ หรือความเชื่อถือในคุณภาพ ความมีชื่อเสียงอย่างยาวนานเป็นที่รู้จัก เช่น ไข่เค็มไชยา ซึ่งได้รับการยอมรับถึงความมีชื่อเสียงว่ามีรสชาติอร่อย หรือรุ่มบ่อสร้างโดยเป็นร่มที่ผลิตมาจากกระดาษสาโดยได้ทำขึ้นในตำบลบ่อสร้างในอำเภอสันกำแพงและมีการเขียนลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอีกทั้งเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชน¹¹⁰

ลักษณะเฉพาะ หมายความว่าสินค้าที่มีความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้สินค้าถูกสร้างออกมาในลักษณะพิเศษ หรือคุณสมบัติเฉพาะทำให้คุณสมบัติของสินค้าประเภทเดียวกันนั้นมีความแตกต่างกันแต่มีคุณลักษณะเฉพาะ เช่น ส้มโอขาวแตงกวาชัณษาที่เนื้อแห้งและหวานกรอบซึ่งต่างจากส้มโอนครชัยศรีซึ่งจะมีรสชาติหวานอันเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งเกิดจากแร่ธาตุในดินที่มีความเค็มและความเปรี้ยวที่พอเหมาะพอดี อันเป็นลักษณะ

¹⁰⁸ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 102 น.237.

¹⁰⁹ *เพ็งอ้าง*, *เชิงอรรถที่* 102 น.238.

¹¹⁰ *เพ็งอ้าง*, *เชิงอรรถที่* 102 น.238.

เฉพาะที่เกิดจากความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือ“ส้มโอนครชัยศรี” ถือนำมาขึ้นทะเบียนเป็น
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เนื่องจากเป็นการนำเอาชื่อของแหล่งทางภูมิศาสตร์มารวมด้วยประกอบกับ
ชื่อเสียง คุณภาพและจุดเด่นของสินค้าจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปสามารถพิสูจน์ได้ว่า
สินค้านั้นมีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ขอบเขตทางพื้นที่ได้จริง ไม่ว่าจะ
ขอบเขตตำบล อำเภอ หรือจังหวัด เช่น “สับปะรดภูแลเชียงราย” เป็นสับปะรดที่มีจุดเด่นโดยมีขนาด
เล็ก รสชาติหวานฉ่ำและปลูกได้ที่จังหวัดเชียงรายเท่านั้น หากนำไปปลูกในพื้นที่อื่นนอกจังหวัดนั้นจะ
ได้สับปะรดที่มีรสเปรี้ยว ในกรณีนี้จึงสามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่าสับปะรดภูแลเชียงรายมี
ความสัมพันธ์กับพื้นที่นั้นแล้วและต้องมีการใช้สินค้านั้นต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นขอขึ้นทะเบียน¹¹¹

3.5.2.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่สามารถจดทะเบียนได้

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังจะกล่าวต่อไปนี้จะไม่สามารถนำมาขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ หากว่าสินค้านั้นมีลักษณะ
อย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 5 ในกรณีดังนี้¹¹² คือ

1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าจะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

ชื่อสามัญ หมายถึง เป็นชื่อเรียกขานของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จัก
กันโดยทั่วไปหรืออาจจะกล่าวได้ว่าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนนำมาใช้เรียกขานสินค้าชนิดใด
ชนิดหนึ่งจนเป็นที่รู้จักและพูดกันจนติดปากอย่างทั่วไปเช่น ชาจีน เป็นต้น ซึ่งคำว่า“ชาจีน” นั้นถือได้
ว่าเป็นชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพราะประกอบด้วยชื่อสินค้าคือ ชา และแหล่งภูมิศาสตร์คือ
“ประเทศจีน” แต่เนื่องจากชื่อสินค้านี้ได้มีการเรียกขานมานานจนติดปากของผู้บริโภคและยังเข้าใจว่า
เป็นชื่อสินค้าชนิดหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าใบชาที่มาจากประเทศจีนจึงเป็นชื่อสามัญทาง
การค้า¹¹³

¹¹¹ เฟิงอ๋าง, *เชิงอรรถที่ 102* น.238.

¹¹² พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

มาตรา 5 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนสำหรับสินค้าใดต้องไม่มีลักษณะอย่างใด
อย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือ
นโยบายแห่งรัฐ

¹¹³ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, “กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”,
พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ, อติยา มิเลินเนียม), พ.ศ. 2548 น.35-37.

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีสินค้าที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับหลากหลายชนิด แต่ชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ของไทยที่อยู่ในลักษณะที่เป็นชื่อสามัญ ก็คือ ซอสพริกศรีราชา โดยประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้มีการนำมาใช้เรียกขานในชื่อชนิดนี้ คือ ซอสพริกสีแดง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาในอดีตดังกล่าวนี้ได้ทำการเกษตรปลูกพริกแดงจำนวนมากในบริเวณอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี พริกแดงจะมีรสชาติดี ซึ่งต่อมาเมื่อพริกแดงเหลือจากการจำหน่ายและบริโภคแล้วจึงได้นำมาทำเป็นซอสพริกเพื่อใช้จิ้มกับอาหารทะเล นอกจากนี้ในการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการปฏิเสธการจดทะเบียนคำดังกล่าวเนื่องจากถือเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่กลายเป็นเพียงชื่อสามัญในทางการค้า

2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยจะไม่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนได้ ตัวอย่างเช่น รูปสัญลักษณ์ซ้อนกับเคียวแสดงให้เห็นถึงการปกครองระบบคอมมิวนิสต์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทนี้จะถูกปฏิเสธไม่ให้ขึ้นทะเบียนเพราะชื่อนี้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน¹¹⁴

3) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งนายทะเบียนอาจจะปฏิเสธไม่รับขึ้นทะเบียน ตัวอย่างเช่น การนำรูปหินดาหินยาสูบมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการบ่งชี้ว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดที่เกาะสมุย¹¹⁵ เป็นต้น

4) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งหากว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อนโยบายแห่งรัฐที่อาจจะถูกปฏิเสธไม่รับขึ้นทะเบียน เช่น การใช้สัญลักษณ์รูปดอกฝิ่นกับสินค้าที่มาจากดอยต่างๆ ทางภาคเหนือ¹¹⁶ เป็นต้น

3.5.3 บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พ.ศ. 2546

สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของบุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิในการใช้ทรัพย์สินทางปัญญานั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญ กล่าวคือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่นๆ เช่น กฎหมายสิทธิบัตรหรือ

¹¹⁴ เฟิงอ๋าง, น.36.

¹¹⁵ เฟิงอ๋าง, น.36.

¹¹⁶ เฟิงอ๋าง, น.36.

กฎหมายเครื่องหมายการค้าจะมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ปัจเจกชน ในขณะที่กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มุ่งให้สิทธิแก่ชุมชน เป็นต้น

3.5.3.1 ผู้ทรงสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จดทะเบียน

เนื่องจากสิทธิของผู้ทรงสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งโดยกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองสิทธิของชุมชนจึงมีความแตกต่างที่สำคัญจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่นซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นเมื่อคำขอสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้รับการขึ้นทะเบียนผู้ที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้จะไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่มาขอขึ้นทะเบียนเท่านั้น แต่จะมีบุคคลอื่นๆ ด้วยภายใต้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ให้สิทธิแก่บุคคลอื่นๆ ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 25 “เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด” ดังนั้นบุคคลสองประเภทที่สามารถใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ตามกฎหมาย คือ ผู้ผลิตสินค้าซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์และผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

ตามมาตรา 26 ได้มีการกำหนดว่าการกระทำของบุคคลซึ่งเป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการซึ่งไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดไว้เกี่ยวกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นายทะเบียนสามารถแจ้งไปยังบุคคลดังกล่าวโดยทำเป็นหนังสือเพื่อให้บุคคลเช่นนี้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดไว้ได้ ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในเวลาอันสมควร นายทะเบียนอาจมีคำสั่งเป็นหนังสือระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ทั้งนี้ ผู้ถูกระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามวรรคหนึ่งมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ย่อมมีสิทธินำคดีไปสู่ศาลได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้น หากไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด

3.5.3.2 ผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

- 1) ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹¹⁷

¹¹⁷ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 102 น.239-240.

ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถขอขึ้นทะเบียนได้เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังต่อไปนี้ด้วยนี้

ประเภทที่หนึ่ง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

ประเภทที่สอง บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวกับเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

ประเภทที่สาม กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นไม่มีสัญชาติไทยก็สามารถขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่ต้องมีสัญชาติของประเทศที่อยู่ภายใต้ข้อตกลงเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIPs) และมีภูมิลำเนาหรือสถานประกอบการในประเทศไทยหรือประเทศที่อาศัยอยู่ภายใต้ข้อตกลงเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในโลกนั้นบางประเทศไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการเฉพาะ แต่ใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าในส่วนเครื่องหมายรับรอง (certification mark) หรือเครื่องหมายร่วม (collective mark) แต่ประเทศไทยใช้กฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เช่นนี้จะสามารถยื่นคำขอในประเทศไทยได้หรือไม่ ในเรื่องนี้จึงต้องพิจารณาว่าการจดทะเบียนคุ้มครองในประเทศดังกล่าวเป็นการจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองในลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ ถ้าใช่ก็สามารถมายื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยได้ถ้าได้จดทะเบียนในประเทศนั้นแล้ว เช่น ประเทศจีนใช้เครื่องหมายการค้า จดทะเบียนเป็นเครื่องหมายรับรองขึ้นมา และแน่นอนที่สุดหากมาขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยต้องแสดงให้เห็นว่ากระบวนการของเครื่องหมายรับรองของจีนนั้น ต้องจัดระบบการควบคุมคุณภาพของสินค้าให้ได้ตามที่สำนักเครื่องหมายการค้าของประเทศจีนกำหนด¹¹⁸

2) คุณสมบัติของผู้ขอขึ้นทะเบียน

โดยผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือเป็นผู้มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ประกอบธุรกิจอย่างแท้จริงในประเทศไทยหรือประเทศภาคีหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตามหากเป็นผู้มี

¹¹⁸ ปัจฉิมา ธนสันติ, *อ้างแล้ว*, *เชิงอรรถที่* 102 น.241.

สัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยก็สามารถขอขึ้นทะเบียนได้เช่นกัน

กรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ได้ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ จะต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้น และมีการใช้สืบเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยตามมาตรา 6 และสอดคล้องกับมาตรา 24 วรรค 9 ของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

3.5.4 ลักษณะการละเมิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบ

การละเมิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 สามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

3.5.4.1 การกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 27(1)

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 มาตรา 27(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีเจตนาที่จะทำให้ผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ได้ระบุไว้บนฉลากหรือมุ่งหมายทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งกำเนิดที่ได้ระบุไว้บนฉลาก ทั้งที่ในความเป็นจริงสินค้านั้นไม่ได้มาจากแหล่งกำเนิดนั้นแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น การใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “มะขามหวานเพชรบูรณ์” กับมะขามหวานที่ปลูกในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ หรือการใช้ชื่อ “ส้มโอนครชัยศรี” กับส้มโอที่ปลูกในพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

สาระสำคัญของการกระทำในข้อนี้มักจะกระทำโดยผู้ผลิตที่อยู่นอกแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้านั้นหรือโดยผู้ประกอบการค้าที่จำหน่ายสินค้าที่คล้ายคลึงกับสินค้าที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากผู้ผลิตและผู้ประกอบการดังกล่าวต้องการแสวงหาประโยชน์จากชื่อนั้นให้แก่สินค้าของตน ซึ่งไม่มีชื่อเสียงเท่ากับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นจริงๆ จึงเท่ากับว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากชื่อที่ตนไม่มีสิทธิใช้โดยชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง

3.5.4.2 การกระทำละเมิดต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 27(2)

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 มาตรา 27(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่ง

ภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่นซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังนี้

1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผู้ผลิตที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นหรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้ชื่อดังกล่าวได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่หากผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ประกอบการไม่ได้ผลิตสินค้าตามข้อกำหนดและวิธีการที่ได้ระบุไว้ในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ผลิตสินค้านั้นย่อมไม่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว แต่หากมีการใช้ย่อมถือว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่นเนื่องจากการผลิตสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ต้องเป็นตามมาตรฐานและมีการควบคุมคุณภาพ การไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ถือได้ว่าเป็นการหลอกลวงประชาชน และเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ชอบ

2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยผู้ผลิตที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีชื่อพ้องหรืออยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์อื่น โดยแอบอ้างใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น เช่นนี้เป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มีข้อสังเกตว่ากฎหมายใช้คำว่า “ทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง...” จึงอาจเกิดข้อโต้เถียงว่าจะต้องทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดทั้งในแหล่งภูมิศาสตร์และคุณภาพของสินค้าจึงจะเป็นการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ชอบหรือไม่ ในกรณีนี้เห็นได้ว่าในทางทฤษฎีการทำให้สับสนหลงผิดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้วที่จะทำให้การนั้นเป็นความผิด ในทางปฏิบัติเมื่อแหล่งภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งที่มาของสินค้าแตกต่างกันแล้ว คุณภาพของสินค้าก็ย่อมจะแตกต่างกันด้วย ดังนั้นแม้การใช้คำว่า “และ” แม้จะไม่เหมาะสมในทางทฤษฎีแต่ก็ไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด

ดังนั้นแม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แต่มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวก็ยังมีข้อจำกัดในการปกป้องสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้า ทั้งนี้การนำมาตรการทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียมาปรับใช้ย่อมจะทำให้ปัญหาการใช้และการตีความของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยนั้นเกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงการแก้ไขเช่นนี้ยังสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจการค้าของประเทศไทยอีกทั้งมาตรการทางกฎหมายที่แก้ไขนี้ก็ไม่ขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของความตกลงทริปส์ (TRIPs) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วย